

Disputatio literaria continens quaestiones in Aristophanis Plutum

<https://hdl.handle.net/1874/297160>

5

DISPUTATIO LITERARIA

CONTINENS

QUAESTIONES

IN ARISTOPHANIS PLUTUM.

INSTITUTIONS LIBRARIA

UNIVERSITATIS

IN VESTIBULO

DISPUTATIO LITERARIA
CONTINENS
QUAESTIONES
IN
ARISTOPHANIS PLUTUM,
QUAM
ANNUENTE SUMMO NUMINE,
EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI
JACOBI ADOLPHI CAROLI ROVERS,
PHIL. THEOR. MAG. LITT. HUM. ET JUR. UTRIUSQUE DOCT.
IN FAC. LITTERARIA PROF. ORD.
AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU
ET
NOBILISSIMAE FACULTATIS LITERARIAE DECRETO,
Pro Gradu Doctoratus
SUMMISQUE
IN LITERIS HONORIBUS AC PRIVILEGIIS,
IN ACADEMIA RHENO-TRAJECTINA,
RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS,
ERUDITORUM EXAMINI SUBMITTIT
HILLEGONDUS IDANUS HELDERMAN,
Oldensaliensis.
A. D. XXVIII M. JUNII A. MDCCCLXI, HORA IX.

Trajecti ad Rhenum,
TYPIS MANDARUNT KEMINK ET FILIUS.
MDCCCLXI.

REPUTATIO LITERARIA

OPUS

QUAESTIONES

ARISTOTELIS PERIPHRASIS

OPUS

ANNEXE BONNO-BOVINGE

OPUS

JACOBI ADOPHI CAROLI ROYERS

OPUS

OPUS

ACADEMIAE SCIENTIARUM

REPUBLICAE SAEPTENTRIONALIS

Philosophiae Doctor

OPUS

OPUS

OPUS

OPUS

HILDEBRANDUS ADAMUS HELMBOLD

OPUS

OPUS

OPUS

OPUS

OPUS

PATRIS MEMORIAE.

PATRIE MEMORIAE

L. S.

Quum ex Aristophanis comoediis Plutus mihi maxime arrisisset de quo aliquid scriberem, animum attendi potissimum ad duas quaestiones, quae jam pridem interpretes exercuerunt: de duplici Pluti editione, et de Aristophanis in edenda hac fabula consilio, quibus nonnulla de Comoediae illius forma adjeci.

Non me fugit disputatiunculam hanc talem esse, ut, sive materiem spectes, sive rerum tractationem, multa in ea desiderari possint ab iis, qui nulla rerum temporumque ratione habita, solam operis legem spectent. Sed, qui vitae meae cursum norunt, hujus speciminis formam rationemque facile excusabunt; quibus vero ignotus sum, hos rogatos volo, ut, in aestimando hoc libello teneant, me non quem vellem, sed quem tempora praescriberent, modum operi imposuisse.

Diu est a quo tempore me paedagogiae dicavi. Pueros ingenuos tum litterarum doctrinarumque elementis erudire, tum animos et pectora eorum honesti rectique amore imbuere semper mihi optatissimum fuit munus, neque successus, iuvante Deo, adhuc mihi defuit. Eadem via progredi est animus.

Praeceptoribus et amicis, in his tibi, Promotori aestumatissimo, S. KARSTEN, omnia fausta precatus, intermissum aliquantisper vitae institutum mox nova alacritate repetere juvabit.

QUAESTIONES
IN
ARISTOPHANIS PLUTUM.

I.

DE DUPLICE PLUTO.

Quam ultimam fabulam suo nomine docuit Aristophanes, PLUTUS cum propter argumenti commendationem et tractationis venustatem maximo semper studio lectitata sit, tum non paucas excitavit eruditorum controversias, tam de fabulae compositione et forma quam de consilio quod poëta in ea scribenda secutus sit.

Constat enim e scholio ad v. 179 Plutum bis editam esse, primum Ol. 92, 4, = 408 a. C., archonte Dioele, iterum viginti annis post, Ol. 97, 4, = 388 a. C., archonte Antipatro.

Jam interpretes veteres plerique, quantum e scholiis intelligere licet, pro certo habuerunt, eam quam ha-

bemus Pluti editionem esse priorem, in quam tamen nonnulla e posteriore fabula ab incerto auctore translata essent. Recentiorum autem alii opinati sunt illam ex utraque fabula a grammatico aliquo conflata esse, quam opinionem praeter alios amplexi sunt Kusterus, Brunckius et Bothius; alii vero cum scholiastis priorem fabulam se legere crediderunt, ut Bentlejus, Fischerus, Reisigius; Hemsterhusius quidem ea de re dubitavit; alii denique posteriorem editionem nos habere contenderunt idque idoneis argumentis probasse mihi videntur, in his Ritterus, Thierschius et Bodius.

Etsi igitur non nova et inaudita prolaturus sum, confido tamen me, si controversiae illius causam rationesque enucleatius explicuero, nec mihi inutilem nec aliis fortasse supervacaneam operam suscepturum.

Peculiarem de hoc argumento disquisitionem instituit Ritterus in dissertatione de Pluto, quam diu frustra quaesitam comparare mihi non contigit, sed contentus esse debui iis, quae in Prolegomenis ad Plutum e libello illo depromsit B. Thiersch, quo duce, quae cum veteres tum recentiores de hac quaestione in medium protulerunt, examinabo.

§ 1.

Itaque evolvamus primum scholia vetera in Plutum, et quae ibi ad hanc quaestionem spectantia leguntur exploremus.

Ad vs. 115:

ταύτης ἀπαλλάξεν σε τῆς ὀφθαλμίας,

adseribitur hoc scholion: τῆς ὀφθαλμίας: ἀντὶ τοῦ τῆς
 πηρώσεως· ἰδίως δὲ ὀφθαλμίαν τὴν πῆρωσιν τῶν ὀφθαλμῶν
 Φησι, διὸ καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ μεταπεποιήται

τῆς συμφροῶς ταύτης σε παύσειν ἢ ἔχεις.

In postremis hujus versiculi verbis variat lectio: ἢν
 ἔχεις, ἢ σ' ἔχει. Attractio ἢς ἔχεις, quum praecessit ταύτης,
 etsi non omnino vituperanda, tamen in hac verborum
 junctura durior est; quare praeferendum ἢν ἔχεις. Sed
 utrum legas, frigidum est additamentum; contra, in
 versu vulgato ὀφθαλμία non tantum ἰδίως, ut dicit
 scholiasta, sed venuste et ὑποκοριστικῶς pro caecitate
 positum est; quare difficile mihi videtur creditu, si
 poëta prius ὀφθαλμίας scripsisset, cum postea hoc in
 lectionem invenustam et frigidam mutasse. Jam vidit
 hoc Hemsterhusius, qui nullam fuisse causam con-
 tendit, cur priorem versum mutasset poëta. Etiani
 Thierschius Aristophani abjudicat versum a scholiasta
 prolatum, quippe qui, sive metrum sive sensum spec-
 tes, ut dicit, altero sit longe inferior. Ac metrum
 quidem non tam me offendit, quum versus justum
 trimetrum jambicum efficiat; ceterum Thierschio assen-
 tior. Quid ergo? Quae in hoc scholio ut ex secunda
 editione deprompta vetus interpres affert, videntur po-
 tius habenda pro interpolamento grammatici, qui verbi
 ὀφθαλμίας venustatem non caperet, quae etiam recen-
 tiorum nonnullos fefellit, ut Fischerum, qui alteram
 lectionem συμφροῶς elegantiore habet, quod Athe-
 nienses pro rebus molestis vocabulis mediis et gratis
 delectarentur. Assentior; at miror eum non vidisse
 ὀφθαλμίαν, h. e. morbum oculorum, si pro caecitate

ponatur, certe esse euphemismum. De altera igitur Pluti cditione ex hoc scholio nihil effici potest.

Vs. 119 in cod. Rav. effertur sic:

ὁ Ζεὺς μὲν οὖν οἶδ' ὡς τὰ τούτων μῶρ', ἔμ', εἰ
πύθοιτ', ἄν ἐπιτρίψειε.

Versus explicatu difficilior. Codd. multi pro οἶδ' ὡς habent εἰδῶς; de μῶρ' ambigitur utrum sit vocativus μῶρε an μῶρα. Illud Hemsterhusio placuit; Schol. posterius probat: τὸ δὲ μῶρα μεταξὺ. Equidem versum sic explicandum puto: ὁ Ζεὺς μὲν οὖν, οἶδ'(α) ὡς, εἰ πύθοιτο τὰ τούτων μῶρα, ἔμ' ἄν ἐπιτρίψειε. Pro τούτων autem nescio an θνητῶν sit legendum. Ceterum talis verborum trajectionis exempla quaedam collegit Lobeckius Commentar. in Soph. Ai. p. 267 sq.

Ad hunc autem versum legitur hoc scholion: μεταπεποιήται δὲ καὶ τοῦτο ἐν τῷ δευτέρῳ; quid vero mutatum sit, grammaticus non addidit; suspicari licet aequae atque in superiore versu lectionis varietatem nihil fuisse nisi grammatici alicujus qui verba non intelligeret interpolationem. 1)

Videamus porro scholion ad vs. 173:

τὸ δ' ἐν Κορίνθῳ Ξενικὸν οὐχ οὗτος τρέφει;

Vs. manifesto spectat ad tempus belli Corinthiaci, septemdecim annis post priorem Pluti editionem gesti; quocirca in hanc non cadit. Scholiasta tamen ita opi-

1) Cf. Thiersch, Prolegg. in Ar. Pl. p. 466.

natus rem sic explicare studuit: ὡς, inquit, αἰεὶ ξενικὸν τι ἐχόντων Κορινθίαν, καὶ οὐχ, ὡς ἔνιοι, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον· δῆλον δὲ ἐκ τοῦ ἐν τῷ δευτέρῳ φέρεσθαι, ὃς ἔσχατος ἐδιδάχθη ὑπ' αὐτοῦ, εἰκόστω ἔτει ὕστερον· εἰ μὴ, ὅπερ εἰκὸς, ἐκ τοῦ δευτέρου τοῦτο μετενήνεκται· ἐκεῖ γὰρ ὀρθῶς ἔχει. ἤδη γὰρ ὁ Κορινθιακὸς πόλεμος συνέστη τρισὶν ἢ τέτρασιν ἔτεσι πρότερον τοῦ Ἀντιπάτρου, ἐφ' οὗ ἐδιδάχθη.

Scholiasta igitur conjicit etiam ante bellum Corinthiacum Athenienses Corinthi mercenariorum praesidium habuisse, eademque opinio esse videtur alterius scholiastae qui annotat: τούτου καὶ Δημοσθένης ἐν Ἀφιλιππικῶν ¹⁾ μέμνηται: „ὅτι καὶ πρότερόν ποτ' ἀκούει ξενικὸν τρέφειν ἐν Κορίνθῳ τὴν πόλιν, οὗ Πολύστρατος ἡγεῖτο καὶ Ἰφιμάτης καὶ Χαβρίας. κ. τ. λ.; quae tamen Demosthenis verba ad idem spectant bellum Corinthiacum. Scholiastae autem verba, ut secum concinant, tali modo corrigenda videntur: δῆλον δὲ ἐκ τοῦ ἐν τῷ προτέρῳ φέρεσθαι, εἰ μὴ, ὅπερ εἰκὸς, ἐκ τοῦ δευτέρου τοῦτο μετενήνεκται· ἐκεῖ γὰρ ὀρθῶς ἔχει. Mirandum tamen scholiastam tali indicio non in eam potius suspicionem inductum esse, non primam, sed alteram editionem se manibus terere. Ceterum e verbis allatis apparet in hoc versu nullam ei innotuisse utriusque editionis varietatem; conjicit versum forsitan e posteriore in priorem fuisse translatum, sed nihil de hoc habuit compertum.

1) Cf. Demosth. κατὰ Φιλίππου A. 46 (19). Demosthenes ibi cives hortatur ut ipsi una cum milite mercenario contra Philippum bellum capessant, sicuti jam olim ad Corinthum usu venerat: πολίτας, inquit, δὲ παρῆναι καὶ συμπλεῖν διὰ ταῦτα κελεύει ὅτι καὶ πρότερον — καὶ ὑμεῖς αὐτοῖς συστρατεύεσθαι.

Ad vs. 515:

ἢ γῆς ἀρότροις ῥήξας δάπεδον καρπὸν Διοῦς θερίσασθαι.

scholiasta haec annotat: ἤδη τὸ ἔπος τοῦτο τῆς μέσης κωμωδίας ὄζει; quae animadversio satis inepta est, certe minime quadrat in mediae comoediae formam, qualem apud Anonym. de Com. p. XVIII descriptam legimus: ἢ μὲν γὰρ (κωμωδία) καλεῖται παλαιὰ, ἢ ἐξ ἀρχῆς Φανερώς ἐλέγχουσα, ἢ δὲ μέση, ἢ αἰνιγματῶδες. Quid autem haec verba habent αἰνιγματῶδες? Animadvertendum potius versum hunc cothurnum referre et ad imitationem heroicae vel tragicæ Musæ compositum esse: cujusmodi dicta non pauca in Aristophanis comoediis extant, ut in hac ipsa fabula: vs. 657, πέλωνος Ἡφαιστοῦ Φλογί; vs. 771, σεμνῆς Παλλάδος κλεινὸν πέδον; vs. 601, ὦ πόλις Ἄργους, κλέβῃ οἶα λέγει; vs. 603, τὶ πάθω τλήμων; vs. 605, εἶμι δὲ πᾶσι γῆς; et vs. 639 sq.

*Χερ. ἀναβοᾶσομαι τὸν εὐπαίδα, καὶ
μέγα βροτοῖσι Φέγγος, Ἄσυληπίον.*

Thierschius ¹⁾ autem e scholio hoc colligit, interpretem significare voluisse versum laudatum e secunda in priorem editionem translatum esse, cui assentiri non possum. Quid enim obstat quominus jam in priore Pluti editione scholiasta vestigia quaedam mediæ comoediae odorari sibi videretur? Quare hunc versum ex eorum numero, qui ad diversas editiones spectare creduntur eximendum censeo.

1) Prolegg. in Pl.

Vs. 1142:

μη μνησικακήσης εἰ σὺ Φυλὴν κατέλαβες,

manifesto spectat ad tempus illud, quo Phyle primum a Thrasybulo occupata, mox autem expulsis triginta tyrannis ἀλυστήρια sancita est, qua oligarchiae fautores, et democratiae propugnatores injuriarum immemores se fore juraverant¹⁾; hoc est, quinque annis post primam Pluti editionem (408—403). Res igitur scrupulum movere debuit interpretibus, qui priorem Plutum se legere putarent. Scholiasta more suo difficultatem explicat: τοῦτο οὖν ἔσικέ τις ἐκ τοῦ δευτέρου Πλούτου μετενέγκων ἐνθάδε ὀλιγαρχῆσαι τῆς ἀλογίας ταύτης, ἢ καὶ αὐτὸς ὁ ποιητὴς ὕστερον ἐνθεῖναι ἀπὸ τῶν συνθηκῶν τῶν Ἀθηνησὶ γενομένων πρὸς τοὺς καταλαβόντας Φυλὴν. Putavit Scholiasta aut aliquem, neglecta temporum ratione, hunc versum e secunda in primam fabulae editionem intulisse, aut ab ipso poëta versum postea insertum esse. Videmus etiam hic bono interpreti aquam haerere eumque ignorare utram Plutum legeret, quodnam inter utramque esset lectionis discrimen, atque, si qua esset varietas, utrum haec a poëta an a grammatico esset profecta.

Omnibus his collatis efficere nobis licet, interpretes istos, quum duplicem Pluti editionem crepant, meras jactare conjecturas, nullas autem habuisse notas, quibus ambae inter se distinguerentur; ubi autem afferunt aliquam lectionis varietatem, hanc potius librariorum incuriae aut grammaticorum interpolationi quam duplici lectioni esse tribuendam.

1) Cf. Xenoph. Heil. II, 4, 40.

Unum tamen extat testimonium, in quo primae Pluti editionis diserte mentio fit. Scholiasta ad Ran. vs. 1093 affert haec: καὶ ἐν Πλούτῳ πρώτῳ,

*τῶν λαμπαδηφόρων τε πλείστον αἰτίαν τοῖς ὑστάτοις
πλατειῶν,*

qui versus in nostra fabula non reperitur neque ullo loco inseri commode potest. Est enim tetrameter iam-bicus acatalectus, cujusmodi metrum nusquam in Pluto occurrit. Thierschii autem conjectura versum in tetrametrum catalecticum refingentis hunc in modum:

*τῶν λαμπαδηφόρων τε πλείστον αἰτίαν πλατειῶν
τοῖς ὑστάτοις,*

prorsus inutilis est, quum ipse fateatur, etsi hoc metri genus in nostra fabula vs. 253—377 occurrat, verborum tamen sensum obstare, quominus usquam inculcari hic versus queat: spectat enim ad lampadum certamen, cujus in Pluto nulla est mentio. Quum vero unicus sit hic versus qui e prima fabulae editione affertur, neque praeterea ullum exstet indicium primam Plutum grammaticis superstitem aut saltem lectam fuisse, non absurda, opinor, erit suspicio, grammaticum errore versum istum τῷ πρώτῳ Πλούτῳ adscripsisse, qui fortasse vel ex alia comoedia vel ex alius poetae fabula simili titulo inscripta (nam et Cratini et Archippi et Nicostrati Πλούτοι memorantur) esset depromptus. Fatendum certe in ceterorum testium omnium silentio hujus unius testimonium non maximi esse ponderis.

§ 2.

Praeter illas vero quas ex scholiis attuli lectionis discrepantias, aliae etiam extant in codicibus, e quibus recentiores critici, in his Hemsterhusius, Brunckius, Fischerus, duplicis editionis vestigia agnoscere sibi visi sunt. De his igitur deinceps videamus.

Vs. 158 sq.

αἰσχυνόμενοι γὰρ ἀργύριον αἰτεῖν ἴσως
ὄνοματι περιπέττουσι τὴν μοχθηρίαν.

Sensus manifestus est; dicit enim comicus: *quum erubescant argentum poscere pueri ab amatoribus, pretii loco munera accipiunt, equum, canes venaticos, et ita honesto nomine obtegunt nequitiam. ὄνομα igitur idem est, quod πρόσχημα, species, qua factum velatur. Ita ὄνομα opponi solere τῷ ἔργῳ, h. l. τῇ μοχθηρίᾳ, notum est.*

Eur. Or. 448:

ὄνομα γὰρ, ἔργον δ' οὐκ ἔχουσιν οἱ Φίλοι.

Plato de Legg. X, p. 886. E.: *λόγοισι δὲ ταῦτα εἶ πως εἰς τὸ πιθανὸν περιπεπεμμένα.* Scholiastes ad verba *ὄνοματι περιπέττουσι* hanc explicationem affert: *διὰ τὸ τῷ προσθέτῳ κοσμεῖσθαι κόσμῳ. ὃ αὐτὰς Θεσμοφοριαζούσας*

ὄσ' ἦν περίεργ' αὐταῖσι τῶν Φορημάτων,
ὄσαις τε περιπέττουσιν αὐτὰς προσθέτοις.

Ad quem locum Hemsterh. dicit se non videre quorsum haec verba spectent, nisi in prima Pluti editione vice *ὀνόματος* fuerit aliud vocabulum, cui haec annotatio apte responderit. At scholiasta conferendis his versibus nihil aliud indicare voluit nisi hoc: *ὀνόματι περιπέττειν* idem significare quod *προσθέτω κόσμῳ περιπέττειν*, idque allato e Thesmophoriazasis exemplo declarat. Ergo de duplici lectione nihil est quod hic cogitemus.

Vs. 520 sq.

κερδαίνειν βουλόμενος τις
ἔμπορος ἦκων ἐκ Θετταλίας παρὰ πλείστων ἀνδραποδιστῶν.

Ita omnes libri; aliquis autem vir doctus, teste Hemsterhusio, conjecit *ἀπίστων*, atque in eandem lectionem se quoque incidisse fatetur, his inductum scholiastae verbis: *διαβάλλονται δὲ οἱ Θετταλοὶ ὡς ἀνδραποδισταὶ καὶ ἄπιστοι· αἰεὶ γὰρ τὰ Θετταλῶν ἄπιστα. καὶ Εὐριπίδης (ἐν Ἴσοῖ):*

πολλοὶ παρήσαν, ἀλλ' ἄπιστοι Θετταλοί.

Ex isto tamen scholio duplicem lectionem fuisse conjicienti Hemsterhusio nemo facile assentiatur. Scholiasta enim non lectionem *ἀπίστων* ob oculos habuit, sed Thessalos plagiarios et infidos fuisse monet. Ceterum jure Hemsterhusius et *ἀπίστων*, ut auribus ingratum propter homocoteleuton *ἀνδραποδιστῶν*, repudiavit, et alteram conjecturam *ἀπλήστων* missam fecit vulgataque in lectione acquievit. Nam et alibi *πλείστοι* pro magna multitudine ponitur, ut apud Plat. Protag. p. 342 B: *Φιλοσοφία γὰρ ἐστὶ παλαισιότατη καὶ πλείστη τῶν Ἑλλή-*

νων ἐν Κρήτῃ τε καὶ ἐν Λακεδαιμόνι· καὶ σοφιστὰς πλεῖστοι γῆς ἐκεῖ εἰσιν etc.

Vs. 581 (577):

Ἄλλ', ὃ Κρονικαῖς λήμας ὄντως λημῶντες τὰς Φρένας ἄμφω.

Secundum scholiastam, quem descripsit Suidas, antiquitus duplex ferebatur hic lectio: ἀντὶ τοῦ γνώμας γράφεται λήμας. Hemsterhusio difficile videbatur dijudicatu, utrum amborum ab Aristophane esset profectum, neque absonum putabat hanc varietatem e duplici Pluto repetendam esse. In quo equidem viro docto non assentior. Nam multum abest ut γνώμας sensui aequae conveniens sit putandum atque λήμας; in illo enim verbo plerumque consilii, prudentiae, significatio inest, quae non congruit cum lippitudine. Quare γνώμας potius correctionem habeo interpretis, qui leporem dictionis Κρονικαὶ λῆμαι non caperet. Κρονικαῖς λήμας λημῶν significat occaecatum esse stolidis opinionibus et superstitionibus obsoletis, quae redolent aevum Saturnium: quod cum acerba irrisione in senes dictum est. Hoc sensu Κρόνος et Κρονιδὲς apud comicos saepe ponuntur de ineptiis quas jam dies deleverat. Plat. Euthyd. c. 38: οὕτως εἶ Κρόνος. Aristoph. Nubb. vs. 397:

ὃ μωρὲ σὺ καὶ Κρονίων ἔζων καὶ Βεκκεσέλληνε.

Ex his igitur satis colligi posse arbitror alteram lectionem esse glossam neque adeo de duplici editione hic esse cogitandi locum.

Vs. 656 (660):

ἐπεὶ δὲ βωμῶ πόπανα καὶ προθύματα
καθασιώθη, πέλανος Ἡφαίστου Φλογί.

Ad hunc locum scholiasta annotat: καὶ προθύματα: γράφεται καὶ θυλήματα· σημαίνει δὲ (προθύματα) τὰ προκατάργματα, ἢ τὰ πρὸ τῆς θυσίας γινόμενα θυριάματα, ἢ πλακούντια. Ergo antiquam fuisse hanc quoque lectionis varietatem apparet, unde tamen effici non potest alteram priori, alteram posteriori Pluto adscribendam esse: nam ambo ista vocabula vicinae significationis sunt aut certe habentur, quare alterum pro glossa alterius habendum esse probabile est. Si optio facienda est, mihi θυλήματα germana lectio videtur. Usitata haec vox est Atticis¹⁾, qua significantur secundum Hesychium: βεβρεγμένα μέλιτι ἄλφιτα, ἢ θυριάματα ἐπὶ βωμῶν, h. e. farra melle imbuta, vel suffimenta. Si posterius amplectimur, optime jungentur πόπανα καὶ θυλήματα, sicut alibi πόπανον καὶ λιβανωτός. Vid. fragm. Comic. Meinekii, vol. III. p. 90. Similiter apud Virg. Aen. VI, 225 junguntur haec:

congesta cremantur

Thurea dona, dapes, fuso crateres olivo;

ubi dapes sunt *liba* quae *thuri* adduntur; in quo non erat quod Peerlkampius haereret²⁾.

Quid autem significant *προθύματα*? Scholiasta sic

1) Exempla habet Steph. Thes. in V.

2) De liborum et bellariorum Diis oblatoꝝ genere enucleate agit Lobeck. Aglaoph. p. 1082 sqq.

explicat: *προθύματα* δὲ, *τούτέστιν*, ἢ τὰς δούρας, παρὰ τὸ *προθύεσθαι* τῶν ἱερείων, ἢ κριθῶς, ἢ λιβανωτῶν. Si vero scriptores veteres inspicimus, *προθύματα* sunt sacrificia quae ante rem gerendam vel ante solemnia festa instituuntur ad placandos deos. Sic apud Eurip. Iph. Aul. 1292, de Iphigenia dicitur:

πρόθυμα σ' ἔλαβεν Ἄρτεμις πρὸς Ἰλιον,

et lapis in Boeckhii C. I. Vol. I. p. 253 habet *πρόθυμα* τῆς ἑστῆς. Hoc sensu cunctae illae dapes, quae offeruntur Aesculapio, dici poterant *πρόθυμα*. Habet igitur hoc vocabulum generalem significationem, non vero certam notat sacrificii speciem, qualis hic requiritur. Quod adjicitur *πέλανος Ἡφαιστοῦ Φλογί*, dubitant grammatici veteres sitne *ἀσυνδέτως* junctum cum *πόπανα* et *θυλήματα*, ut supplendum sit *καὶ*, an *ἐρμηνείας ἕνεκα*, per appositionem, adjectum sit praecedentibus. Posterius sine dubio verum. Ceterum verba haec tragicum sonant. Sic Aeschylus Agam. 96:

λαμπὰς ἀνίσχει... πελάνῳ μυχόθεν βασιλείῃ.

Vs. 767 (771):

ἔπειτα σεμνῆς Παλλάδος κλεινὸν πέδον.

Pro vulgata lectione Stephanus Byzantinus sub v. Ἄθῆναι habet *κλεινὴν πόλιν*. Scripturae similitudo ambarum vocum ΠΟΛΙΝ et ΠΕΔΟΝ talis est, ut facillime potuerint permutari; hoc tamen loco *πέδον* ut grandius anteponendum videtur vocabulo *πόλις*, quemadmodum Aeschylus Choëph. vs. 1032 Delphos appellat

Λοξίου πῆδον. Pro hoc a geographo verba fortasse memoriter recitante πόλιν, ut usitatus, suppositum esse probabile est. Nullam igitur hic lectionis varietatem agnosco. Quo igitur jure Fischerus hanc varietatem e duplici editione repetendam opinatus sit dijudicatu facile est.

Haud majore jure ejusmodi suspicio cadit in vs. 812 (815), qui in Cod. Rav. sic legitur:

ὁ δ' ἵπνός γέγον' ἡμῖν ἐξαπίνης ἐλεφάντιος.

Lectio variat inter ἵπνός et εἶπος sive ἵπος (librarii enim pro ι longo ει scribere solebant). Scholiastae Pluti ad unum omnes ἵπνός legerunt et explicant μαγειρεῖον (culinam), καπνοδόχην (fumarium), Φανόν (laternam), Φουρνέπιον (furnum), ἐστίαν (focum), κλίβανου (fornacem), in genere: ἐν τοῖς ἵπνοῖσι πῦρ. Sed Pollux legit εἶπον, quod *muscipulam* dicit significare his verbis: Ἀριστοφάνης ἐν Πλούτῳ εἶπον τὴν μυάγραν καλεῖ. Quam interpretationem a Bentleio, hoc saltem loco, comprobata esse mirari subit. Pollucis, Bentleii et Brunckii muscipulam effugiens risit Thiersch; Dawesii laternam fregit Brunckius. Neque audiendi sunt alii, qui foricam aut sterquilinum cogitaverunt. Jam Brunckius et Hemsterhusius alteram lectionem priori, alteram posteriori fabulae tribuendam esse censuerunt; quis tamen credat poëtam, si prius de foco vel camino locutus esset, id postea in muscipulam mutasse?

Ex exemplis quae attuli colligi potest lectionis va-

rietatem, qualiscunque sit, nonnisi e grammaticorum glossis et librariorum erroribus esse natam, neque ullum in hoc duplicis Pluti editionis indicium exstare. Quare opinio eorum qui his rationibus inducti Plutum nostram e duplici editione conflata esse crediderunt omni fundamento caret. Praeterea vero, si poëtae fabulas retractatas in scenam producerent, non in singulis tantum verbis mutandis operam collocabant, sed quae aut in priore editione minus placuissent aut praesenti tempori minus convenirent, ea missa faciebant vel immutabant. 1) Ita Aristophanes in altera Nubium editione, eodem servato argumento, quae minus placuissent missa fecit ac totam fere fabulam mutavit ita aut emendavit ut alia circumciderit, alia annexerit, quin etiam rerum ordinem et personas transformaverit, ut latius explicat scriptor Argumenti VI Nubium his verbis: τοῦτο ταῦτόν ἐστι τῶ προτέρῳ· διεσκευάσται δὲ ἐπὶ μέρους, ὡς ἂν δὴ ἀναδιδάξαι μὲν αὐτὸ τοῦ ποιητοῦ προθυμηθέντος, εὐκέτι δὲ τοῦτο δι' ἣν ποτε αἰτίαν ποιήσαντος. καθόλου μὲν οὖν σχεδὸν παρὰ πᾶν μέρος γεγενημένη διόρθωσις· τὰ μὲν γὰρ περιήρηται, τὰ δὲ παραπεπλέκεται, καὶ ἐν τῇ τάξει καὶ ἐν τῇ τῶν προσώπων διαλλαγῇ μετεσχημάτισται. Rem ipsam poëta in celebrata illa Nubium parabasi, in qua de iudicum suorum inscitia queritur, disertis verbis significat. Verum post Nubes nullam aliam fabulam de integro recen-
tavit, si vera sunt, quae in Nubium Argumento V leguntur: Ἀριστοφάνης ἀποδιφθεῖς παραλόγως ᾤθη δεῖν ἀναδιδάξαι τὰς Νεφέλας τὰς δευτέρας καὶ ἀπομέμφεσθαι τὸ

1) Cf. Thiersch. Prolegg. in Plut. p. cdlxix.

θέατρον· ἀποτυχῶν δὲ πολὺ μᾶλλον καὶ ἐν τοῖς ἔπειτα οὐκέτι τὴν διασκευὴν εἰσῆγαγεν. Vocabulum διασκευὴ hic e grammaticorum sensu de correctione fabulae accipiendum videtur.

§ 3.

Jam videamus argumenta quibus probetur nos legere Plutum posteriorem. Hic primo loco in censum veniunt quae ἐκ τοῦ δευτέρου Πλούτου nominatim laudantur.

Athenaeus L. IX. p. 368, ἐκ τοῦ δευτέρου Πλούτου citat:

οἶμαι δὲ κωλῆς ἦν ἐγὼ κατήσθιον,

quae est Mercurii querela vs. 1125.

Scholiasta Venetus ad Hom. II. ψ. v. 361 haec notat: *παρ' Ἀριστοφάνει ἐν Πλούτῳ δευτέρῳ:*

ἴνα τοῦμόν ἱμάτιον Φορῶν μεμνήτο μου,

quibus verbis Sycophantam Justus ludit vs. 988 (992).

Eustathium duplicem fabulam ignorasse, quum univ-erse citare soleat *παρὰ κωμικῶν* vel *παρ' Ἀριστοφάνει*, etsi affirmari nequit, tamen perquam probabile est.

Denique in fabulae Hypothesi postrema Plutus archonte Antipatro, Ol. 97 = 388, docta esse dicitur, quod tantum in secundam editionem quadrat, neque admitti potest, Argumentum illud a rei ignaro priori fabulae, viginti annis ante actae, adscriptum fuisse.

Secundo loco hoc probant personae, quae in Pluto tanguntur, omnes quae posterioris fabulae tempore floruerunt. Sunt autem haec:

In colloquio Chremylum inter et Carionem, ubi Pecuniam plurimum valere et Pluti ope omnia effici ostenditur, hi aequales notantur, vs. 173—180:

Καρ. τὸ δ' ἐν Κορίνθῳ ξενικὸν οὐχ οὗτος τρέφει;
 Χρεμ. ὁ Πάμφιλος δ' οὐχὶ διὰ τοῦτον κλαύσεται;
 Καρ. ὁ βελονοπάλης δ' οὐχὶ μετὰ τοῦ Παμφίλου;
 Χρεμ. Ἄγυρῆριος δ' οὐχὶ διὰ τοῦτον πέρδεται;
 Καρ. Φιλέψιος δ' οὐχ ἔνεκα σου μύθους λέγει;

 Χρεμ. ἔρᾳ δὲ Λαῖς οὐ διὰ σὲ Φιλωνίδου;
 Καρ. ὁ Τιμοθέου δὲ πύργος —

Deinde inter Chori *σκάμματα* perstringitur v. 314 Ἄριστυλλος ὑποχάσκων. In eos qui discernere nequeunt, quid distent aera lapinis, dicitur v. 550:

ὁμεῖς γ', ἅπερ καὶ Θρασυβούλῳ Διονύσιον (Φατε)
 εἶναι ὅμοιον.

Vs. 602 nominatur Παύσων ξύσσιτος Πενίλας, et inter caecos et lippos qui in templo Aesculapii curantur tangitur NEOCLIDES, in quem vs. 665 sq. dicit:

εἰς μὲν γε Νεοκλείδης, ὅς ἐστι μὲν τυφλός,
 κλέπτων δὲ τοὺς βλέποντας ὑπερηκόντισεν,

quem Deus belle tractatum cum ludibrio dimittit, dicens vs. 724 sq.

ἐνταῦθα νῦν κάθησο καταπεπλατμένος,
 ἴν' ἐπομνύζωνοι πάσῳ σε τῆς ἐκκλησίας.

Denique vs. 800 sq. ridetur unus spectatorum DEXINICUS his verbis:

Γυνή. εὖ πάνυ λέγεις· ὡς Δεξιόνικος οὔτωσι
ἀνίσταθ' ὡς ἀρπασόμενος τὰς ἰσχάδας.

Hi sunt qui a poeta nominantur, quorum in numero alii sunt nobiles aut certe in historia noti, alii ignobiles vel obscuro; omnes autem vixerunt circa id tempus in quod secunda Pluti editio cadit.

De plerisque horum jam dixit Thierschius, ejus ne dicta iterem, sufficiat ea animadvertere quae ad rem praesentem pertineant.

Inter nobiles quos Comicus tangit illius temporis viros est TIMOTHEUS, qui decem fere annis post alteram Pluti editionem inclaruit in bello quod ab Atheniensibus et Thebanis contra Spartanos geri coeptum est Ol. 100,2 = 378 a. C.¹⁾ Timotheus tum classi praefectus Peloponnesi oras vexavit ac postremo Corcyram occupavit. Ex Aristophanis versu laudato apparet, Timotheum eo tempore occupatum fuisse in aedificanda alta domo, πύργου vocat poeta, quae res multorum excitavit invidiam. Manifestum autem est eum id fecisse mortuo demum patre Conone, ejus mors incidit quatuor annis ante archontem Antipatrum, sub quo Plutus iterum edita est. Congruit hoc cum eo quod aliunde discimus, illum post mortem patris aliquandiu luxuriosius vixisse et fastu inter cives insignem fuisse²⁾. Quod scholiasta h. l. memorat Timothei dictum: κατασκευάσας δὲ πύργου, οὐκ ἀπὸ τύχης ἔφη κατασκευασέναι, ἀλλ' ἀπ' ἀνδρείως, id cadere non potest in hoc tempus, quippe

1) Hell. V, 4, 20—63.

2) Cf. Suidas, s. v.

qui postea demum rebus gestis et virtute inclaruerit; nisi credamus eum per jactantiam paternae virtutis laudem sibi vindicasse.

Non minus clarus est THRASYBULUS, libertatis ille vindex, qui paullo ante posteriorem Pluti editionem mortuus esse traditur¹⁾. Poëta versu laudato tangere videtur eos qui de viro illo iniquius judicarent deque ejus laudibus detrectarent, quorum in numero fuit Lysias, in *Ergoclem* § 8²⁾, quique adeo eum ut superbum et imperiosum Dionysio aequipararent. Dionysius autem natu major eodem anno, quo triginta tyranni Athenis dominabantur, tyrannidem Syracusis invasit³⁾. Perperam vero nonnulli interpretes hic de alio Dionysio cogitarunt. In scholio legimus: *μᾶλλον δὲ ἂν τις ὑπονοήσειεν ἕτερον Διονύσιον, Θρασυβούλου τοῦ Κολλυτιέως ἀδελφὸν ἔγγιστα συγγενείας εἶναι*: quae opinio nihil videtur nisi commentum eorum qui primam Plutum se legere putantes pro Thrasybulo Lyci f. alium ejusdem nominis substituendum putarent; quamquam Thrasybulus quoque Colyttensis ejusque frater Dionysius, teste Xenophonte (Hell. V, 1, 26), in bello Corinthiaco copiis praefuerunt: quare, quum neutrius horum viginti annis ante mentio fiat, hi quoque ambo ad posterioris Pluti tempus referendi sunt.

1) Xenoph. Hell. IV, 8, 31.

2) Θρασύβουλος μὲν οὖν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἰσοδὲν γὰρ δεῖ περὶ αὐτοῦ πλείω λέγειν) καλῶς ἐποίησεν οὕτως τελευτήσας τὸν βίον. οὐ γὰρ εἶδει αὐτὸν οὔτε ζῆν τοιαύτοις ἔργοις ἐπιβουλεύοντα, οὐδ' ὑφ' ὑμῶν ἀποθανεῖν ἢ δὲ τί δοκοῦντα ὑμᾶς ἀγαθὸν πεποιηκέναι.

3) Xenoph. Hell. II, 2, 24: καὶ ὁ ἐναυτὸς ἔληγε ἐν ᾧ μεσσόντι Διονύσιος — ἐτυράννης. Cf. Diod. Sic. XIII, 14 sqq.

Eodem anno quo mortuus est Thrasybulus AGYRRHIUS missus est Aspendum ἐπὶ τὰς ναυς (Xenoph. Hell. IV, 8, 31), qui tamen nihil praeclare egit. Fueritne hoc tempore praesens Athenis an absens, non constat; e verbis autem poëtae colligi potest, eum opibus inflatum superbia et mollitie insignem fuisse, unde πέρδεσθαι dicitur. Idem non minus acerbè notatur in Ecclesiazusis, quae fabula non multo ante posteriorem Plutum acta est, vs. 102 sqq.:

Ἄγύρριος γοῦν τὸν Προνόμου πάγων ἔχων
λέληθε· καίτοι πρότερον ἦν αὐτὸς γυνή·
νοῦ δ', ὄρᾳς, πράττει μέγιστ' ἐν τῇ πόλει ¹⁾.

Idem a scholiasta Eccl. vs. 102 dicitur poëtarum mercedem imminuisse: ὁ Ἄγύρριος στρατηγὸς βηλυδρικώδης, ἄρξας ἐν Λέσβῳ· καὶ τὸν μισθὸν δὲ τῶν ποιητῶν συνέτεμε.

PAMPHILUS aliquot annis post alteram Plutum στρατηγὸς creatus et in Aeginam missus, ibi a Lacedaemoniis, duce Gorgopa ²⁾, obsessus est. Invisum se reddidit propter furta, quae ei exprobravit Plato in Amphiarao (in Meinekii Fragmm. Poëtt. Com. Vol. II, p. 618):

καὶ νῆ Δί' εἰ Πάμφιλον γε Φαίης
κλέπτειν τὰ κοῖν' ἄμα τε συκοφαντεῖν.

1) Id ex eo apparet quod v. 194 sqq. memoratur bellum Corinthiacum, quod Ol. 96, 3 = 393 a. C. exarsit. Diod. Sic. XIV, 86: Cf. Bode, Gesch. d. dram. Dichtk. d. Hell. II, p. 361.

2) cf. Xenoph. Hell. V, 1, 2.

Vetus interpres ad h. l. de eo haec addit: *ἄλλος ἐπὶ κλοπῇ τῶν δημοσίων χρημάτων ἐξέπεσε δημοθεύς.* — Alius Pamphilus vs. 385 memoratur, qui Heraclidas supplices Athenas venientes pinxerat, cui picturae nomen haesit Ἡρακλειῖδαι Παμφίλου. Ita quidam scholiasta, alius vero drama quoddam hoc titulo intelligendum putat. Ceterum hic Pamphilus, sive pictor sive poëta fuerit, certe parum notus est.

LAÏS notissima *ἑταίρα*, de cuius vita et aetate multa parum congruentia ab antiquis interpretibus narrantur, quae extricare non est hujus loci, hic Philonidem propter divitias amasse dicitur. Scholiasta narrat eam septem annos natam ab Atheniensibus in Sicilia (415 a. C.) captam et Corinthum abductam fuisse. Quod si verum est, quo anno prior Plutus edita esse fertur (408 a. C.) Laïs decimum quartum aetatis annum agens nondum, ut recte animadvertit Thierschius, *περιβοητὸς* esse potuit, quod contra optime quadrat in tempus alterius Pluti. Non audiendus igitur Athenaeus, qui pro *Laide* substitui voluit *Naida* ¹⁾.

Quod autem ad PHILONIDEM attinet, luce clarius est hunc Atheniensem fuisse atque errare scholiastam qui eum civem Corinthium fuisse perhibet. Ceterum fuit homo obscurus, ab altero ejusdem nominis bene distinguendus, ut recte scholiasta: *Φιλωνίδην δὲ οὐ τὸν ποιητὴν φησι τὸν ἐν τοῖς Ἀριστοφανεῖσις ἐγγεγραμμένον δράματι, ὡς οἱ περὶ Καλλίστρατον, ἐν τῇ δαμυμῖα πλανηθέντες.* Philonides enim poëta saepius in Aristophanis fabulis docendis chori magistri munere

1) Athen. XIII, 7. p. 592. Thiersch. Prolegg. in Pl. p. CDLXXI.

functus est. Docuit Vespas, Proagona ¹⁾, utramque Pacem (Arg. P. III) et Amphiaraum (Arg. Ανν. II). At qui hic notatur fuit homo tam corpore vastus quam ingenio inanis, unde a comicis Nicocharete, Philullio, Platone, Theopompo saepe exagitatus est ²⁾. Plato in *Λαίῳ* haec in eum dicit:

. οὐχ ὄρᾳς ὅτι
 Φιλωνίδην που τέτοκεν ἢ μήτηρ ὄνεν
 τὸν Μελιτέα, κ' οὐκ ἔπαθεν οὐδέν;

PHILEPSIUS, qui lucri faciendi gratia μύθους λέγειν hic dicitur, obscurus homo est. Forsitan notatur ut vanus orator qui commentis et fabellis multitudinem deciperet. Similiter Demosthenes *de Cor.* § 149 in Aeschinem dicit: λόγους εὐπροσώπους καὶ μύθους συνθεῖς καὶ διεξέλθων ἀνθρώπους ἀπείρους λόγων πείθει.

PAUSO, qui Paupertatis conviva vocatur secundum scholiastam pictor egenus fuit.

DEXINICUS ut ficuum aridarum quae in theatro spargerentur avidissimus ridetur vs. 800:

. . . ὡς Δεξίνικος οὐτοσί
 ἀνίσταθ', ὡς ἀρπασόμενος τὰς ἰσχάδας.

Simile quid Aeschini objicit Demosthenes *de Cor.* § 262: ἐπριταγωνιστεῖς σῦκα καὶ βότρυς καὶ ἐλάδας συλ-

1) Argum. Vesp. I.

2) Cf. Meinek. Fr. Com. Vol. III, p. 637 et 793.

λέγων. Unde colligi licet, interdum bellaria in theatro sparsa fuisse sive ab histrionibus sive a spectatoribus. Fuit forsitan hic Dexinicus ex tali histrionum genere, quale ibi a Demosthene notatur.

Vs. 312, ARISTYLLUS *ὑποχάρσκων* in Ecclesiazusis quoque v. 647 sq. notatur ut protervus adolescens, cujus patrem se esse nollet Blepyrus.

NEOCLIDES lippus, quem Aesculapius sanare recusans vss. 716—725 ludibrio habet atque malo auctum templo expellit, tangitur item in Ecclesiazusis, ubi vss. 254 et 419 *Νεοκλείδης ὁ γλάμων* vocatur.

Videmus igitur notos homines qui in Pluto ridentur fere circiter annum 388 a. C. floruisse, eorum autem qui in historia ignoti sunt mentionem etiam factam esse in Ecclesiazusis, quae fabula non multo ante alteram Plutum edita est.

Ista autem aequalium castigatio Kustero aliisque non paucis persuasit nos partim in priore fabula versari, putantibus quippe alterius fabulae tempore lege vetitum fuisse ne quis in scena nominatim tangeretur. Revera ejusmodi psephisma memorat Anon. de Vit. Aristoph. p. XXXVII: *ψηφίσματος γὰρ γενομένου χορηγοῦ (χορηγικοῦ recte Meinek. et Cobet.) ὥστε μὴ ὀνομαστὶ κωμῶδεῖν τινα, καὶ τῶν χορηγῶν οὐκ ἀντεχόντων* — ἔγραψε Κόκαλον. Thierschius autem existimat legem istam post expulsos triginta viros antiquatam esse et pristinam libertatem restitutam, quoniam et in Ecclesiazusis et in Pluto multi nominatim carpantur. Res vero aliter

explicanda est. Nimirum lex illa non interdixit ne quis in scēna conviciis peteretur, verum ne scriberetur comoedia in aliquem, ne quis in scenā ageretur, quemadmodum Pericles a Cratino, Alcibiades ab Eupolide in Baptis, ab Aristophane in Equitibus Cleon, in Nubibus Socrates ludibrio habiti fuerant. Atque eandem legem jam ante priorem Plutum exstitisse, effici potest e scholio ad Aves, vs. 1297, ubi legimus: Συρακόσιος — δοκεῖ — ψήφισμα τεθεικέναι μὴ κωμωδεῖσθαι ὀνομαστί τινα, ὡς Φρύνιχος ἐν Μονοτρόπῳ Φησι· ψῶρ' ἔχε (ἔχει?) Συρακόσιον. ἐπιφανῆς γὰρ αὐτῶ καὶ μέγα τύχοι. ἀφείλετο γὰρ κωμωδεῖν οὐδ' ἐπεθύμουν. διὸ πιυρότερον αὐτῶ προσφέρονται.

Jam ex his Phrynichi verbis effici licet, legem a Syracosio latam non impedivisse quominus comicus ei scabiam imprecaretur, atque idcirco κωμωδεῖν non significare conviciis petere, sed, ut Cobetus V. Clar. Obs. Critt. in Plat. Com. rell. p. 34—54 pluribus exposuit, scribere comoediam in aliquem, qui personatus in scenā sic ageretur ut spectatoribus tanquam ineptus aut improbus proponeretur. Veteres autem interpretes κωμωδεῖν peculiari significatione interpretantur ὀνομαστί, ἐξ ὀνόματος et αὐτοπροσώπως κωμωδεῖν¹⁾. Quo referri potest quod apud Anon. de Com. IX. p. XIX. legimus. Alcibiades scilicet Eupolidi infensus, cujus Baptis in scenā derisus esset, poetam militibus tradidit qui eum aut submergerent aut funiculo ligatum in mare praecipitem darent, Alcibiade increpante: βάπτε με σὺ θυμέλαις, ἐγὼ δὲ σὲ ἀλμυροῖς ὕδασι κατα-

1) Cf. Cobet. Obs. Critt. in Plat. Com. rell. p. 12.

κλύσω. Eodem tempore Alcibiades legem tulisse dicitur μηκέτι Φανερώς ἀλλά συμβολικῶς κωμωδεῖν. Ergo lex illa aequales nominatim agi in scena vetabat, at conviciis proscindere eos nec prioris nec posterioris Pluti tempore comicis interdictum fuit¹⁾.

§ 4.

Praeter illa, de quibus exposui, alia memorantur in Pluto, in quibus temporis indicia insunt.

Vs. 290 sqq. ubi tangitur PHILOXENI *Cyclops*, e quo Aristophanes, teste scholiasta, haec παραδίδει:

.. θρεττανελοδ ..

... ἀλλ' εἶα τέκεα θαμίν' ἐπαναβοῶντες,

eodem auctore scriptus est ad irridendum Dionysio majori, qui quo anno Athenae a Lysandro captae sunt Syracusis tyrannidem invasit²⁾, neque multo post Philoxenum ob consuetudinem cum pellice sua in lapicidas detrusit. Quum vero Athenae a. 403 a. C. captae sint, prior autem Plutus quinque annis ante sit edita, patet hanc *Cyclopi*s commemorationem non nisi in posteriorem cadere fabulam. Philoxenus fuga salutem quaesivisse dicitur, ac postea in insula Cythera degens Dionysium, uno oculo orbatum, Polyphemo assimilavit.

1) Cf. Cobet. Obs. Critt. in Plat. Com. rell. p. 120: Nunquam desierunt comici hujus aetatis (comoediae mediae) aequales homines ineptos aut improbos *nominatim* reprehendere, sed mutata tempora cavillandi morem modumque mitigaverunt.

2) Cf. Xenoph. Hell. II, 2, 24. Diod. Sic. XIII, 14 seq.

Vs. 170:

μέγας δὲ βασιλεὺς οὐχὶ διὰ τοῦτον κομᾷ;

Haud dubie spectat Artaxerxis Mnemonis superbiam, qui divitiis fretus Graecos auro venales et discordes ita contemneret, ut circa Pluti posterioris tempora pacis conditiones eis praescriberet. Nam quo anno (388 a. C.) altera fabula edita est, Antalcidas Lacedaemonius jam in Asiam Minorem profectus erat ibique cum Tissapherne istam pacem machinabatur quae Spartanorum quidem in ceteros Graecos dominationem aliquamdiu redintegravit, sed cum ipsis, tum universae Graeciae opprobrio fuit. Animadvertendum quoque, Persarum regem prioris Pluti tempore non habuisse causam cur magnopere superbiret. Eo enim tempore Athenienses Byzantium aliasque urbes, duce Alcibiade, expugnaverant rebusque utebantur tam prosperis, ut Persas simul et Spartanos fere ad incitas redigerent ¹⁾.

Vs. 173:

τὸ δ' ἐν Κορίνθῳ ξενικὸν οὐχ οὗτος τρέφει;

Hic vs. de quo supra jam paucis egi, mentionem continet exercitus conductitii qui aiebatur Corinthi. Jam e Xenoph., Hell. IV, 4, 9, discimus, Iphicratem, ducem Atheniensium, cum milite conductitio ad Corinthum, flagrante bello Corinthiaco, contra Spartanos pugnasse. Quum autem bellum Corinthiacum aliquot annis ante posteriorem Plutum geri coeptum sit,

1) Cf. Xenoph. Hell. I, 3. et C. Nepos, Alcib. c. 5 et 6.

(a. C. 394—387,) versus iste alterius fabulae tempori convenit 1).

Vs. 177:

ἡ ξυμμαχία δ' οὐ διὰ τὴν Αἰγυπτίαις;

multos interpretes torsit, quum scholiastarum enarrationes adeo confusae sint ut rem inde expedire nemo possit. Scholiastae enim Cambysis, Amasidis, Inari, Amyrtaei, Acoridis et Nectanebi tempora respiciunt, quibus Athenienses Aegyptiis opem tulerunt. Optime vero versus hic in alterius fabulae tempora quadrat. Nam Xenophon Hell. V, 1, 10, tradit Chabriam, flagrante bello Corinthiaco, in Cyprum Evagorae auxilio missum esse; Evagoras autem et Aegyptii eo tempore gravi bello cum Persis premebantur. E Diod. Sic. XV, 1, sqq. patet bellum hoc Cyprium motum esse anno ante quam Roma a Gallis incendio deleta est, nempe a. U. C. 364 = 389 a. C.; atque Chabriae expeditio in idem tempus cadit. Athenienses tum quidem cum Persis societatem habebant, sed eo majore jure poeta dicere potuit, societatem cum Aegyptiis pecuniae causa susceptam esse. Ejusmodi perfidiam Xenophon IV, 8, 24 notat. Narrat enim Teulentiam, Spartanorum ducem, decem Atheniensium triremes quae Evagorae auxilio mitterentur interceptisse, quo factum

1) Hell. IV, 5, 11—18, et Harpocration v. Ξενικὸν ἐν Κορίνθῳ. Δημοσθένης Φιλιππηαῖς καὶ Ἀριστοφάνης Πλούτων. σωετήρησάτο δ' αὐτὸ πρῶτον Κόνων, παρέλαβε δ' αὐτὸ Ἰφικράτης ὕστερον καὶ Χαβρίας, ᾧ χρησάμενοι τὴν Λακεδαιμονίων μύραν κατέκοψαν, στρατηγούντος αὐτοῖς Ἰφικράτους καὶ Καλλίου, καθά φησιν Ἀνδροσίω τε καὶ Φιλόχορος. Cf. Clinton. in Fastt. Hell. ad a. a. C. 392.

ut utraque belligerantium pars sibi maximopere nocuerit. Athenienses enim, etsi cum Persis societate juncti, nihilo secius eorum hostibus in Cypro opem ferebant; Spartani, captis iis navibus quae contra adversarios Persas profectae essent, hostibus suis multum profuerunt. Constat porro, non ita multo post Chabriam Acoridi Aegyptiorum regi suppetias tulisse ¹⁾, sed, querentibus Persis quod contra regem bellum gereret, domum revocatum et classi praefectum esse. Quare non improbable videtur hoc loco tangi Chabriam, quippe quem, ut vidimus, contra Artaxerxem Mnemonem, Atheniensium socium, pecuniae causa bellum gessisse constat.

Vs. 1142:

μη μνησικακήσης εἰ σὺ Φυλὴν κατέλαβες.

Hic vs. jam a scholiastis, ut supra vidimus, posteriori fabulae annumeratus est. Constat enim Phylen a Thrasybulo occupatam et ἀμνηστίαν oligarchos inter et plebem sancitam esse a. 403 a. C. Ceterum istud Φυλὴν κατέλαβεῖν, ἀπὸ Φυλῆς κατελθεῖν ut factum gloriosum a multis vulgo jactabatur. Lysias in Ergoel. § 12, οἶμαι δ' Ἐργοκλέα . . . οὐκ ἐπιχειρήσειν ἀπολογεῖσθαι, εἶρεῖν δ' ὡς ἀπὸ Φυλῆς κατέηλθε. Demosth. in Timocr. p. 794 A. refert Thrasybulum Colyttensem δις δεβέντα, Καίτοι, inquit, τῶν ἐκ Πειραιῶς καὶ ἀπὸ Φυλῆς οὗτος ἦν.

1) Diod. Sic. L. XV.

Vs. 329 sq.:

δεινὸν γὰρ, εἰ τριωβόλου μὲν οὕνεκα
ὥστιζόμεσθ' ἐκάστοτ' ἐν τῇ ἁκκλησίᾳ.

Hæc quoque posteriori fabulae vindicari possunt. Nam concionantium mercedem eo tempore trium obolorum fuisse ex Ecclesiazusis vv. 380 et 392 patet. Plura hæc de re observavit B. Thierschius Prolegg. in Plut. p. CDLXXIV.

Idem recte, ut mihi videtur, opinatur,

vs. 846:

οὐκ ἀλλ' ἐνεβρίγωσ' ἔτη τρία καὶ δέκα,

ad posteriorem Plutum esse referendum. In præcedentibus enim versibus Justus cum servo heri pallium et soleas ferente in scenam prodit, atque a Chremylo rogatus quid sibi velint τὸ τριβώνιον καὶ τὰ ἐμβάδια, in his per tredecim annos se alsisse respondet. Per tantum autem spatium Athenæ et moenibus et navibus caruerant. Tunc vero Cononis reditu moenia Athenarum resecta resque navales Persarum opibus et auxilio denuo instauratae sunt circa a. a. C. 394—390, hoc est, paullo ante quam posterior fabula scenæ commissa est.

Deinceps videamus quid de nostræ fabulae consilio et indole statuendum sit.

II.

DE FABULAE CONSILIO.

§ 5.

De Pluti consilio communis plerorumque interpretum tam veterum quam recentiorum sententia haec fuit: Aristophanem scribenda hac fabula id sibi habuisse propositum ut dominantem apud cives suos injustitiam et avaritiam castigaret.

Primi Argumenti auctor haec scribit: *Βουλόμενος Ἀριστοφάνης σκῶψαι τοὺς Ἀθηναίους ἀδικίᾳ καὶ τυκοφαντίᾳ καὶ τοῖς τοιούτοις συνέντας καὶ διὰ τοῦτο πλουτοῦντας κ. τ. λ.* Haec autem vitia quum ejusmodi sint ut non certorum populorum hominumve propria, sed omnium fere gentium et aetatum communia sint, inde multorum nata est opinio, fabulam nostram ad mediam comoediam esse annumerandam.

Thomas Magister in Ranarum Argumento de Pluto sic judicat: *Ὁ παρὰν ποιητὴς, ὡς ἐν τῷ δράματι τοῦ Πλούτου τῷ τότε τῶν Ἀθηναίων ἄρχοντι ὀπωσδήποτε χαριζόμενος, τότε τὸν Πλούτον ἀναβλέψαι Φησὶ καὶ πλουτῆσαι τοὺς ἀγαθούς κτῆ. . . ὡς οὖν τὸ δράμα τοῦ Πλούτου ὑπὲρ τοῦ τότε ἄρχοντος Ἀθηναίων ἀσυμφωνῶς ξυνετάξατο κ. τ. λ.* Quibus verbis hoc significare videtur, Comicum pollicitum esse civibus fore ut sub novo Archonte justitia et aequitas

reviviscerent atque bonis sua praemia suusque honores tribuerentur. Quod ut probet, Thomas comparat hanc comoediam cum *Nubibus* et *Ranis*, quarum in altera comicus specie quidem Socratem, re vera autem pravam Sophistarum, quibus ipse Socrates adversaretur, doctrinam et institutionem perstringeret: in altera non tam ipsum Euripidem quam poësis antiquae depravationem acerbè notasset. Quae tamen comparatio prorsus claudicat. Ita scilicet in *Nubibus* et *Ranis* Comicus sub certis personis universum vitiorum genus reprehendisset, in *Pluto* contra sub ficto nomine et generali vocabulo certam personam significasset.

Thomas igitur, aut quem ille secutus est, putavit *Plutum* certi temporis et personae respectu compositam esse; poëtam nempe laetatum quod tandem vir bonus et honestus magistratum gereret, quem antehac non nisi malis artibus plerique obtinuissent, hujus in gratiam hanc comoediam composuisse.

Huic sententiae eatenus adstipulatus est B. Thierschius ut sub *Pluti* persona aliud quid teete significari existimet. Primarium nempe fabulae consilium hoc fuisse putat: quum Aristophanes persuasum sibi haberet, gloriam ac potentiam Atheniensium reviviscere non posse nec stare, nisi civitas omnium rerum abundantia gauderet et cives patrium morem custodirent, eum hoc consilio *Plutum* conscripsisse, ut cives a rerum novarum studio et ab affectatione morum Spartanorum, verbo, a Dorismo revocaret. Quam sententiam ille talibus argumentis probare conatur.

Quum confecto bello Peloponnesiaco in plerisque ci-

vitatibus duae essent factiones, quarum altera Laconum, altera Atheniensium rebus faveret (haec vulgo Ionum, illa Doriensium nomine significata), eaeque omnem Graeciam discordiis et tumultibus implerent, ne Athenarum quidem civitatem ab hac discordia immunem fuisse. Ibi enim post exactos triginta viros multos fuisse qui, aut quod servituti jam adsuetae essent, aut quod lucri causa Laconibus faverent, reipublicae salutem aut commodum parum curarent. Jam sub Πλούτου et Πενίας asscelis latere ambas civitates, Athenas et Spartam. Πενίαν, Spartae patronam, recte gloriari se esse virorum fortium nutricem (v. 553); Pluti asscelas, h. e. Athenarum fautores, contra contendere urbem pristinum recuperare florem non posse nisi Penia cum suis, h. e. Spartani, expellantur (v. 450) et in adversariorum castra fugere cogantur; Spartanos quippe indignos esse qui divitiis polleant et sic Atheniensium vice fungantur.

Plutus ipse, iudice Thierschio, vestitu et habitu plane Lacedaemonius est, quo significare voluerit poeta, Plutum hucusque Lacedaemonios secutum esse, quos nunc recuperato visu relinquat, ad Athenienses, quibus aptior esset, rediturus. Quod vir ingeniosus eo probari putat, quod poeta Plutum, natura sua lautum et magnificentem, hic introducat sordidum et miserum; id autem fingi non potuisse, nisi eum a Lacedaemoniis venientem significare voluisset. Totius ergo fabulae cardinem in hoc verti arbitratur Thierschius, ut ostendatur, Plutum, quamdiu secutus sit Spartanos, coecum fuisse, nunc vero recepto visu reversum esse

ad Athenienses Pluti consortio longe digniores. Id autem effici posse c vs. 767 sqq., ubi Plutus refecta oculorum acie haec loquitur:

καὶ προσκυνῶ γε πρῶτα μὲν τὸν Ἥλιον,
 ἔπειτα σεμνῆς Παλλάδος κλεινὸν πέδον,
 χώρων τε πᾶσαν Κέρροπος, ἣ μ' ἐδέξατο.
 αἰσχύνομαι δὲ τὰς ἐμαυτοῦ ξυμφορὰς,
 οἷσι ἄρ' ἀνθρώποις ξυνὸν ἐλάμβανον,
 τοὺς ἀξίους δὲ τῆς ἐμῆς ὀμιλίας
 ἔφευγον, εἰδῶς οὐδέν, κτέ.

Praeterea agricolas, qui Chorum efficiunt, habitu ac specie plane Lacones esse dicit: senes videlicet ineultos, sordidos, crassis innixos baculis in scenam prodeuntes, quod apparere e vs. 271 sq.:

μῶν ἀξιόις Φενακίσας ἡμᾶς ἀπαλλαγῆναι
 ἀζήμιος, καὶ ταῦτ' ἐμοῦ βακτηρίαν ἔχοντος;

Eodem referri vult furta callide facta, qualia passim in hac fabula memorantur, ut vs. 355 sqq., 565, 1140 sqq., utpote Lacedaemoniorum more recepta et licita.

Postremo Patroclum illum, de quo vs. 84 dicitur:

... ἐκ Πατροκλέους ἔρχομαι
 ὅς οὐκ ἐλούσατ' ἐξ ὄτουπερ ἐγένετο,

ad irridendos Lacedaemonios commemoratum esse dicit secundum Scholiastae annotationem: εἰς ἣν τῶν Λακωνικῶν βίου ζηλούστων: cui opinioni etiam Berglerus se addidit. Denique Chremyli exclamatio ὦ Δάματερ (vss. 551 et 869) Dorismum Lacedaemoniis familiarem manifesto prae se ferre affirmat.

Haec Thierschii argumenta, quamvis ingeniose excogitata, tamen si accuratius perpendantur, parvi aut nullius momenti sunt. Spartani enim utriusque Pluti tempore a pristina paupertate jamdudum defecerant, et aequae atque in aliis civitatibus, Sparta quoque tum duae erant civium classes sibi oppositae, pauperes et divites: quare sub Peniae persona non Spartani, sed multo potius pauperes divitibus invidentes latent. Tum longa et copiosa Peniam inter et senes, Chremylum et Blepsidemum, altercatio, v. 415—618, a Laconum breviloquentia mirum quantum distat. Paupertatis verba interdum tam gravia atque a comica petulantia tam aliena sunt, ut potius philosophum aliquem austerum te audire credas, cujus placita Aristophani, viro veri rectique amanti, licet ceteroquin philosophorum adversario, non admodum displicuerint.

In Pluti autem salutatione vs. 767 sqq. l. l. non Atheniensibus opponuntur eorum adversarii et hostes, apud quos Deus antea divertisset, tantum dicit, se antea inscium improbos locupletasse, bonos et honestos neglexisse. Quinam autem sint improbi isti declaratur aperte verbis Chremyli vs. 30 sq.

ἕτεροι δ' ἐπλούτουν, ἱερόσυλοι, ῥήτορες
καὶ συκοφάνται καὶ πονηροί.

In his Laconum nullum vestigium. Videmus enim eam intelligi civium classem, quae sub populari imperio malis artibus divitias sibi parare consueverat.

Agricolae autem in nostra fabula non *σκυταλλοίς*, ut Laconistae in Avibus, vs. 1284, sed vulgari *βακ-*

τηρίῃ innituntur. Baculo autem vulgo Athenis quoque senes usos esse, quis dubitet?

Quod ad furta quae in Pluto occurrunt attinet, ea cum Spartanorum κλοπῆ, qua adolescentes ad agilitatem et calliditatem instituebantur, nihil commune habent. Nimirum quum Penia asseverasset, secum habitare modestiam, κοσμιότητα, cum Pluto contra superbiam :

περὶ σωφροσύνης ἤδη τοίνυν περὶ αὐτῶ σφῶν κἀναδιδάξω
ὅτι κοσμιότης οἰκεῖ μετ' ἐμοῦ, τοῦ Πλούτου δ' ἐστὶν ὑβρίζειν,

ad haec Chremylus subsequente versu jocans respondet, furari murosque perforare valde honestum esse :

πάνυ γοῦν κλέπτειν κόσμιόν ἐστιν καὶ τοὺς τοίχους διορύττειν.

cui serio adstipulatur Blepsidemus, ut fur et impostor :

νῆ τὸν Δι', ἐπεὶ γε λαθεῖν αὐτὸν δεῖ, πῶς οὐχὶ κόσμιόν ἐστι;

Quid in his est quod Laconem redolet. Porro λακωνίζοντες sive Oligarchiae fautores non confundendi sunt cum iis qui passim ab Aristophane λακωνομανοῦντες, insani Spartanorum morum imitatores audiunt. Sic in Avium versu laudato quicumque comas alerent, esurirent, sordidas vestes induerent, vitam agerent Socraticam, baculos gestarent Spartanorum clavis similes, ii hominum classem efficiebant Oligarchis et divitibus ab omni parte oppositam. Divites vero, quales Patrocles ille, qui talem vitae rationem et corporis cultum sequerentur, non Laconum rebus potius quam sordidae avaritiae serviisse dicendi sunt.

Chremyli exclamatio, ὦ Δάματ'ερ, cur Laconem potius quam rusticum prodit? Quidni rustici Attici, sicut nostrates, a politiore sermone interdum recessissent?

Quae attuli abunde, opinor, docent Thierschium nimis ingenio indulsisse et semel susceptae opinioni, etsi a Suevernio jure impugnatae ¹⁾, quibuslibet modis patrocinari conatum esse.

Jam his missis ipsam fabulam attendamus, ut inde poëtae consilium eruamus.

§ 6.

In tota hac fabula pinguntur Atheniensium ingenium, mores, vitia, praecipue lucri cupiditas, avaritia, fallacia, quae omnes hominum ordines pervaserant et tam in vitae publicae quam privatae consuetudine dominabantur. Poëta hoc ostendit exemplis hominum qui vario vitae genere uterentur.

CHREMYLUS totus Atheniensis est, pater familias, pauper, avidus, commodus, mobilis. Probitatem prae se ferens non sua, sed unici filii gratia divitias se petere affirmat; quamdiu pauper manet, deos magna pietate colit, vix autem voti compos factus, aetatis suae et pristinae conditionis oblitus majores spiritus sumit, deos omnes praeter Plutum contemnit, divitiarum datorem uxore et filio cariorem ducit. Erga Carionem servolum indulgens est; Blepsidemi indignas suspiciones, quasi furando dives evasisset, leniter redarguit;

¹⁾ Ut ipse Thiersch fatetur Prolegg. in Pl. p. CDLXX.

liberalis est erga amicos, quos fortunarum suarum participes esse jubet; festive Pluto persuadere studet, quam probus sit, modo liberalis, modo ut nemo alius parcus, vs. 245 sqq.:

μετρίου γὰρ ἀνδρὸς οὐκ ἐπέτυχες πάποτε.

ἐγὼ δὲ τοῦτου τοῦ τρόπου πῶς εἰμ' ἀεί·

χαίρω τε γὰρ Φειδόμενος, ὡς οὐδεὶς ἀνὴρ,

πάλιν τ' ἀναλῶν, ἤνικ' ἂν τοῦτου δέη.

Ceterum sycophantas odio habet, vetulam libidinosam opprobriis onerat, adolescentem autem, qui eam, cujus beneficiis aliquamdiu vitam sustentasset, nunc dives factus deserat, leniter objurgat, atque, lite inter ambos orta, Atheniensium more inter eos arbitrum agit litemque non aegre dijudicat.

BLEPSIDEMUS est suspicax, curiosus, natura timidus, sed, metu adempto, fortissimum se gerit. Amicum suspicionibus agit, cruciat, enecat. Ipso iudice, fieri non potest ut quispiam, quamvis ipsi carus sit, sine fraude ditescat. Mox vero composito jurgio, cum amico in gratiam redit, et Pluti consors factus, quos nuper pauperes habuerat amicos, spernit. Atheniensem fraudulentum et vafrum in hoc facile agnoscas.

SYCOPHANTA egregie pingitur, ut specimen generis hominum *πολυπράγμονος*, quibus vita non vitalis esset, nisi alienis rebus publicis privatisque se immiscerent et aliorum damno pinguescerent. In jus rapere Plutum minatur, qui, cum omnibus bonis auxilio se fore promisisset, sycophantas ad inopiam redegisset. Interroganti Chremylo essetne homo bonus, se bonum

civem patriaeque amantem esse gloriatur, illum autem furti accusat resque suas ab eo repetit. Jam rogatus quam ergo exerceret artem, nullum se opificium exercere fatetur, nisi quod interdum ἔμπορον se simularet, (ut scilicet hoc nomine tributorum immunis esset), verum, dicit vs. 908 sq.:

τῶν τῆς πόλεως εἰμ' ἐπιμελητῆς πραγμάτων
καὶ τῶν ἰδίων πάντων,

atque ita quantivis pretii hominem se jactat et republicae utilem. Alter ei divitias promittit, si ab isto opere desistere et otiosus vivere velit; quod Sycophanta respuit, dicens id pecudis esse vitam vs. 923 (927):

.... ἀλλὰ προβατίου βίον λέγεις,
εἰ μὴ Φανεῖται διατριβὴ τις τῷ βίῳ¹).

Itaque, hominem ut insanabilem, exutum vestibus et pallio soleisque pauperis Justi ornatum, cum ludibrio expellunt.

Hac igitur scena poeta odium suum in Sycophantas egregie expressit, in quo profecto bonorum omnium assensionem tulit: quare assentiri non possum Thierschio Prolegg. in Plut. p. CDLXII statuenti, Sycophantae querelam ex ingenio loquentis sumendam esse et contrarium indicare. Nam caeco Pluto gaudebant delatores, qui nullo discrimine facto, divitias quasi obviis largiretur.

1) πρόβατον pro stolido et stupido jam antiquitus vulgo dicebatur.

JUSTUS, Δίκαιος, est homo simplex, fraudis ignarus, qui, consumto patrimonio, amicorum, quos beneficiis sibi obstrictos se habere credit, fugam miratur. Ceterum pius deorum cultor, in melius mutata fortuna, Pluto pristinae suae paupertatis insignia, palliolum et soleas candide dedicando gratum deo ostendit animum.

Γραῦς, vetula libidinosa, quae adolescentem pauperem pecunia et munusculis sibi devinxerat. Hic autem cgestate coactus mirificum ejus amorem simulaverat, verum dives factus amatam rugosam esse agnoscit spretamque lubens bono Chremylo permittit. Anus Plutum injustitiae accusat, quod adolescentem beneficiorum immemorem ditasset, et Chremylus, quamquam mordacibus in eam jocis et salibus indulgens, tamen ejus querelas non omnino injustas esse putat. Itaque non pellitur sicut Sycophanta, sed una cum adolescente recalitrante in aedes recipitur.

CARIO servus est vafer, scurrilis, gulae deditus; idem vero facetus, callidus, et dominum dominamque ingenio multum superans; illiberalibus quidem abundat jocis, sed haud paucos neque ineptos sales fundit. Cum domino irascente et malum minitante litigat, neque ejus minis movetur ut ad obsequium redeat. Sacrae lauri corona redimitus sanctitatem prae se fert nulla violandam injuria. Attamen non solum risui captando inservit, sed haud raro eidem mordacia aequae ac vere dicta tribuuntur. Sic hero dubitanti, quid sibi velit Apollinis jussu, ut, in quem templo egressus primum inci-

dat, eum domum secum deducat (v. 41 sqq.), acute id interpretatur vs. 45 sqq.:

εἴτ' οὐ ξυλῆς τὴν ἐπίνοιαν τοῦ θεοῦ
 Φράζουσιν, ὡ σκαιότατε, σοι σαφέστατα,
 ἄσκειν τὸν υἱὸν τὸν ἐπιχώριον τρόπον;

heroque interroganti, unde hoc efficiat respondet v. 48:

. . . δῆλον ὅτι καὶ τυφλῶ
 γυνῶναι δοκεῖ τοῦθ', ὡς σφόδρ' ἐστὶ ξυμφέρον
 τὸ μηδὲν ἄσκειν υἱῆς ἐν τῷ νῦν χρόνῳ¹⁾.

Idem rusticos chorum efficientes et dominam vinosam salse ludit; Mercurium victum rogitantem superbe habet. Lepidissima est autem scena illa in templo Aesculapii (v. 659—747), ubi homines oculorum morbo laborantes sanari a Deo credebantur. Ibi dormitantibus ceteris Cario unus vigil omnia quae fierent observat, praecipue sacerdotis aviditatem, qui munuscula Deo oblata εἰς σάκτων ἤγιζεν. Perstringuntur his ἰατρομαντεῖς, qui arte factitanda magis suo lucro quam aegrotantium saluti servirent.

Nulla alia in fabula servo majores tribuuntur partes, atque hujus persona fingenda Aristophanes praecluserit quodammodo novae Comoediae, quippe quae tales fingeret personas servorum, quales apud Terentium, Menandri, novae Comoediae principis, imitatore[m] passim deprehenduntur. Idem dicendum de Vetula illa, cujusmodi persona e scena etiam in satiram migravit.

1) Thiersch, cum Inv. et Dind. Codd. βίω.

Quis non recordatur Horatii Epod. 8, ubi describitur matrona nobilis, generis et sexus sui dedecus.

Πρωτα persona neminem accuratius hanc fabulam legentem fugiet quam sit gravissima: comparata est ita ut cum totius fabulae nexu et consilio arcte cohaereat. In scenam prodiens Chremylum et Blepsidemum, qui jam in co erant ut Plutum Aesculapio sanandum traderent, ab hoc incepto deterrere conatur. Senibus, maxime Blepsidemo, horrendo aspectu magnum incutit metum eosque misellos homunculos appellat vs. 415 sqq.:

ὦ θεριδὸν ἔργον κἀνόστιον καὶ παράνομον
 πολυμῶντε δρᾶν ἀνθρωπαρίω κακοδαίμονε.
 ποῖ; ποῖ; τί Φεύγετε; οὐ μενεΐτον;

Mox vero senes, posito metu, cum ea altercantur, donec conveniunt, ut instituta disceptatione quisque suam causam agat et ordine exponat. Igitur Chremylus vs. 485 sqq. e persona pauperum invidiorum loquitur. Omnibus liquere dicit, acquum et justum esse probi piique homines bene se habeant, improbi et impii contra male. Quod propositum ut assequatur consilium se excogitasse dicit pulerum, ingenuum, ab omni parte profuturum: nempe Pluto visum restituere in animum induxisse, quo Deus ille ad bonos se converteret neque eos unquam dereliqueret, improbos et impios fugeret, atque ita honestos omnes divites redderet, atque deorum sacrorumque cultores. Quis, rogat, meliorem hominibus conditionem inveniat? Jam vero de praesente rerum conditione acerbissime queritur,

quam *μανίαν* et *κακοδαιμονίαν* appellat, quoniam plerique improbi injuste congestis divitiis affluent, contra honestissimorum hominum maxima pars esuriant, et Paupertatis consortes sint. Quare optime de hominum genere consultum iri si Plutus visum recipiat.

Penia vero γ. 504, sqq. senes nimiae credulitatis et insaniae accusat (notissima Atheniensium levitas et mobilitas hic perstringuntur): increpat eos ut nugatores et delirantes, quia, si voti compotes fierent atque Plutus videns omnibus aequaliter se distribueret, de artibus et de ipsa sapientia prorsus actum foret. Docet porro, se ejecta, si cuncti ditescerent, fore ut omnes omnium rerum mox indigerent, quum divitiarum inaequalitate sublata, mutua hominum officia cessarent neque dives diviti servire vellet; praeterea nulla fore mancipia, ut quae nemo dives cum vitae periculo mercari vellet: sua opera effici contra ut homines vitae sustentandae gratia ad opera facienda et artes excolendas impellantur. Virtutum matrem se esse gloriatur; divitias vero omnium tam corporis quam animi vitiorum causam esse contendit.

Objiciuntur ei pessimorum hominum malefacta, furta, latrocinia. At egregie docet haec esse mendicitatis vitia, magnopere vero inter se differre pauperem et mendicum, quorum hic omnium rerum egenus non honesto labore, sed mendicando victum sibi quaerat, ille vero operibus intentus sit, quorum fructu, licet non supersit, vitam tamen sustentet, vss. 548 sqq.:

*πτωχοῦ μὲν γὰρ βίος, ὃν σὺ λέγεις, ζῆν ἔστιν μηδὲν ἔχοντα.
τοῦ δε πένητος ζῆν φειδόμενον καὶ τοῖς ἔργοις προσέχοντα.*

Senes tamen horum nihil ei concedunt. Verum ubi Penia rhetorum peculatorum exempla citat v. 564 (567), qui in paupertate justii fuissent, sed surreptis pecuniis publicis divites et illico injusti facti essent, non possunt ei non assentiri, nequaquam tamen inducuntur ut credant divitiis praefendam esse paupertatem, quam scilicet omnes fugiant. At hujus fugae causam Paupertas ponit in hominum perversitate, quid bonum sit non perspicientium, allato liberorum exemplo, qui parentes suos, quamvis optime eis consulentes, nihilominus fugiant, vs. 578 (581):

οὕτω διαγινώσκουσιν χαλεπὸν πρᾶγμα ἔστι δίκαιον.

Egregia tamen Paupertatis defensio apud animos praeoccupatos, ut fieri solet, nihil valet. Postremo poeta v. 596 iratum Chremylum facit dicentem:

οὐ γὰρ πείσεις, οὐδ' ἂν πείσης,

quo indicat, qua mente vulgo essent Athenienses, quippe qui prae divitiis fidem et persuasionem nihili aestimarent.

Aristophanes igitur non aliis eripere, aliis gratificari divitias cupivit, sed in hac imprimis confabulatione ostendit vanas esse pauperum querelas, qui divites improbitatis et injustitiae incusantes nihilominus ipsi divitiis inhiarent. Fortasse etiam sophistarem artem in utramque partem dicendi partim imitari partim ridere sibi proposuit. Nam Penia, licet causam suam optime defendat, vincitur tamen inque fugam convertitur; Chremylus contra et Blepsidemus, qui eam nec

redarguere nec Pluti causam digne tutari potuerant, victores quidem evadunt, sed ab honestissimis, quos se esse praedicant, mox improbi ac deorum contemtores fiunt. Nequiores etiam evadunt ceteri qui una cum iis divites facti erant. Quibus malis ut medela affertur, tandem Plutus e Chremyli domo in aerarium publicum deducitur, quod erat in Parthenone, vs. 1189 sq.

... ὄπερ πρότερον ἦν ἰδρυμένος,
τὸν ὀπισθόδομον ἀεὶ Φυλάττων τῆς θεοῦ.

Summa igitur fabula eo redit, ut et divitum improbitas castigetur et pauperum querelas vanas esse ostendatur: quare optime reipublicae consultum iri si divites opes suas in publicum usum conferant.

§ 7.

Tale fabulae argumentum illis temporibus perquam fuit consentaneum et opportunum. Finito enim bello Peloponnesiaco, divites Athenienses reipublicae commoda magis magisque negligere ac privato luxui et lucro indulgere coeperunt. Testis est Lysias, qui in oratione contra Ergoclem, quam supra tetigi, acerbe et de hoc viro et de Thrasybulo ejus amico queritur, quod a pauperibus divites facti populum contemnerent et Oligarchiae studerent. Populus autem principum civium opulentiam aegre ferebat. Timotheus ejusque pater Conon, Iphicrates, Chabrias, Chares, teste C. Nepote in Chabria, opulentissimi erant pauperumque invidiam non nisi relictis Athenis effugerunt, quod tantum se ab invidia putabant a futuros quantum a conspectu suorum reces-

sissent. Itaque sic putabant: ubi bene, ibi patria. Significant hoc verba vs. 1150:

πατρίς γὰρ ἐστὶ πᾶσ', ἣν ἂν πράττη τις εὖ.

Constat autem circa idem tempus civium mores luxuria et avaritia maximopere corruptos esse. Suum quisque emolumentum anteponebat communi saluti: magistratus, praetores, omnibus modis se locupletare publico damno studebant; neque tantum singuli cives, verum etiam populi et civitates, praecipue Athenae et Sparta, invidia et avaritia adeo flagrabant, ut nulla foedera nec sancte servarentur nec diuturna manerent. Bella bellis succedebant. Quibus discordiis alendis Persae, communes Helladis hostes, nunquam defuerunt, sed demagogos et principes viros auro in suas partes trahere studuerunt.

Jam pridem Pausanias et Themistocles accusati sunt quod Persarum auro corrupti essent, cujus maleficii poenas morte et exsilio luerunt. Flagrante autem bello Peloponnesiaco, Spartani Alcibiadis hortatu cum Tissapherne contra Athenienses foedus inierunt, atque a Persis tam pecunia quam navibus adjuti, Atheniensibus imperium maritimum aliquamdiu eripere potuere¹⁾. Cujus rei quum causam perspexissent Athenienses, Alcibiadem revocarunt et per eum a Peloponnesiorum foedere avertere Tissaphernem conati sunt²⁾. Quae tamen spes eos fefellit; nam satrapa semper moras nectebat, et tam Atheniensium quam Peloponnesiorum vires timens, utrosque dolis frangere studebat.

1) Thuc. VIII, 37, sqq.

2) Id. 108, 109.

Alcibiades autem quum circa Ol. 92,4, a. C. 408, quo anno prior Plutus edita esse fertur, cum Thrasybulo et Theramene Athenas rediisset, anno post imperium ei denuo abrogatum est, quod corruptus a rege Cymen capere noluisset. Cujus criminis eum non immerito reum fuisse eo facilius credo, quod per septem annos exsul plus sibi consuluit quam patriae, cui, inimicorum odio ductus, magna damna intulit.

Foedissimum vero invidiae et avaritiae spectaculum praebuerunt Phrynichus Atheniensis et Astyochnus Spartanus. Hic enim (Thuc. VIII, 50, 83, 84) Alcibiadem Samum ad exercitum reversurum monuit a Phrynicho caveret, qui, Alcibiadi invidens, Spartanorum ducem certiore fecerat eorum, quae de Alcibiadis reditu apud Athenienses agerentur. Sic Phrynichi invidia Athenarum salutem remorata, Astyochni avaritia acerrimum Spartaе hostem tutata est.

Talia autem vitia non potuerunt non multorum, maxime pauperum, movere invidiam; quid mirum, si multi exstiterint, (quod idem, aliis temporibus, apud Romanos, medio aevo, nostra denique aetate vidimus) qui poscerent ut divitiae et opes alio modo distribuerentur?

Hujus rei ratione habita, Plutus ad Athenarum civitatis conditionem illustrandam magni est momenti. Revera enim Pluti editae tempore ejusmodi quaestiones agitari coeptas esse, fabulam nostram legenti vix dubium esse potest, praesertim si eam cum Ecclesiazusarum argumento contuleris.

In Ecclesiazusis enim, quae fabula tribus vel qua-

tuor annis ante Plutum posteriorem edita est, cum mulierum tum bonorum communio ut res ridicula proponitur, vs. 590, sqq. his Praxagorae verbis:

κοινωνεῖν γὰρ πάντα φήσω χρῆναι, πάντων μετέ-
 χοντας
 καὶ ταύτου ζῆν, καὶ μὴ τὸν μὲν πλουτεῖν, τὸν δ'
 ἄθλιον εἶναι.
 μηδὲ γεωργεῖν τὸν μὲν πολλὴν, τῷ δ' εἶναι μηδὲ
 ταφῆναι.
 μηδ' ἀνδραπόδοις τὸν μὲν χρῆσθαι πολλοῖς, τὸν δ'
 οὐδ' ἀκαλοῦσθαι.
 ἀλλ' ἕνα ποιῶ κοινὸν πᾶσιν βίον, καὶ τοῦτον ὅμοιον.

Jam poëta in Pluto manifesto id agit, ut rerum novarum studium, insanam divitiarum cupidinem et abusum, exagitet, atque omnis hominum generis malas artes, dolos et sordes sugillet; his autem malis remedium non quaerendum esse docet in nova divitiarum partitione: nam si pauperes subito, mutatis partibus, divites fierent, eos nihilo meliores fore quam ceteros; sed unicum remedium in hoc esse positum, ut privatorum opes modicae sint. Sic in utraque fabula divites castigantur; in Ecclesiazusis vs. 197 sqq.

ναῦς δὴ καθέλκειν τῷ πένητι μὲν δοκεῖ.
 ταῖς πλουσίαις δὲ καὶ γεωργαῖς οὐ δοκεῖ.
 Κορινθίοις ἄχρεστοι κτῆ.

Quibus dictis notantur divites, qui prae avaritia et socordia, trierarchiae sumtus in naves Corinthum mittendas suppeditare detrectabant. Pariter in Pluto

vs. 557, sqq. pauperes strenui, divites ignavi, molles et imbelles dicuntur, his Πενίας verbis:

. . . τοῦ Πλούτου παρέχω βελτίονας ἄνδρας,
καὶ τὴν γνώμην καὶ τὴν ἰδέαν. παρὰ τῶ μὲν γὰρ πο-
δαγρῶντες,
καὶ γαστρώδεις, καὶ παχύκνημοι, καὶ πιονέες εἰσὶν
ἀσελγῶδες·
παρ' ἐμοὶ δ' ἰσχυροὶ καὶ σφηκῶδεις, καὶ τοῖς ἐχθροῖς
ἀνικροί.

Quibus verbis Paupertas docet se reddere homines tam animo quam corpore meliores quam Plutum: apud quem podagricos invenias, crassis suris turpique pinguedine laborantes; at, apud me ait, tenues sunt et graciles hostibusque timendi.

In Pluto aequae atque in Ecclesiazusis nova reprehenduntur, vetera extolluntur, ut facile senem laudatorem temporis acti agnoscas. Nam si poeta, actis Equitibus (Ol. 89, 1 = 424) vicesimum aetatis annum egit, idem, quum Plutum posteriorem doceret, sexagesimum sextum jam expleverat.

In Pluto Chremylus vs. 500 l. queritur hominum vitam jam non ferendam esse; in Eccl. vs. 174 sqq. legimus omnes res urbis adeo male se habere ut Praxagoram moerore ac taedio afficiant:

δραῶ γὰρ αὐτὴν προστάττισιν χαρμένην
ἀεὶ πονηροῖς· κἂν τις ἡμέραν μίαν
χρηστὸς γένηται, δέκα πονηρὰς γίγνεται.
ἐπέτρεψας ἑτέρῳ; πλείον' ἔτι δράσει κακὰ.
χαλεπὸν μὲν οὖν ἄνδρας δυσαρέστους νευθετεῖν,

οἱ τοὺς Φιλεῖν μὲν βουλομένους δεδοίκατε,
 ταῦτα δ' οὐκ ἐθέλοντας ἀντιβολεῖθ' ἐκάστοτε,
 ἐκκλησίαισιν ἦν ὅτ' οὐκ ἐχρώμεθα
 οὐδὲν τοπαρέπαν· ἀλλὰ τὸν γ' Ἀγύρριον
 πόνηρόν ἡγούμεσθα· νῦν δὲ χρωμένων
 ὁ μὲν λαβῶν ἀργύριον, ὑπερεπήμεσεν·
 ὁ δ' οὐ λαβῶν, εἶναι θανάτου Φησ' ἀξίους
 τοὺς μισθοφορεῖν ζητοῦντας ἐν τῇ ἑκκλησίᾳ.

Magistratus, dicit, plerique improbi sunt; quodsi forte bonus aliquis creatur, ceteris deterior evadit. Difficile autem est Athenienses morosos monendo corrigere, quippe qui amicos metuant, inimicis adulentur precibusque occurrant. Conciones mercenariae, ἐκκλήσιαι antea ignotae, jam, Agyrrhio auctore, frequentatae, ab aliis pecuniae causa valde laudantur, ab aliis talem mercedem respicientibus contemnantur, quam qui non concupiscant, morte digni ducuntur.

Ipsam poëtae mentem his versibus aperiri e vs. 302 sqq. effici licet. Ibi enim Aristophanes tempora feliciora respicit, quibus, Myronide archonte, nemo pro magistratu gerendo mercedem acciperet, quum adhuc adeo frugales essent Athenienses, ut in conciones prodituri potum cibumque secum ferrent, panem, duas cepas, tres forsan olivas. Nunc vero, dicit, qui, publica munera administrant, sicut mercenarii et bajuli triobolum accipere quaerunt. Talia sunt quae poëta Chorum facit dicentem, (vs. 300 seqq.):

. . . προτοῦ
 μὲν, ἡνίκ' ἔδει λαβεῖν

ἐλθόντ' ὀβολὸν μόνον,
 κάθηντο λαλοῦντες
 ἐν τοῖς στεφανάμασιν·
 νυνὶ δ' ἐνοχλοῦσ' ἄγαν.
 ἀλλ' οὐχί, Μυρωνίδης
 ὅτ' ἤρχεν ὁ γεννάδας,
 οὐδεὶς ἂν ἐτόλμα
 τὰ τῆς πόλεως διοι-
 κεῖν, ἀργύριον λάβων.
 ἀλλ' ἦκεν ἕκαστος
 ἐν ἀσκιδίῳ φέρων
 πειῖν, ἅμα τ' ἄρτον ἂν,
 καὶ πρὸς δύο κρομμύω
 καὶ τρεῖς ἂν ἐλάας.
 νυνὶ δὲ τριώβολον
 ζητοῦσι λαβεῖν, ὅταν
 πράττωσι τι κοινόν,
 ὥσπερ πηλοφοροῦντες.

In Pluto quoque vs. 320, istius trioboli, mentionem fieri supra ostendi. Quas igitur res et quaestiones in Pluto tractavit poëta, eadem fere ad Ecclesiazusarum argumentum pertinent. Unde quid aliud efficitur, nisi nostram fabulam cum temporibus, quibus Ecclesiazusae editae sunt, optime convenire?

Quod autem ad utriusque Pluti argumentum attinet, id fere idem fuisse nonnulli contenderunt, in quibus Bode (Gesch. der Hell. Dram. II. T. p. 354), qui tamen recte observat posteriorem fabulam, mutatis temporibus, magis res spectare quam personas debuisse. Profecto in nostra fabula ab initio usque ad

exitum eandem quaestionem de divitiarum usu et abusu tractatam reperimus. Personae non nisi obiter tanguntur. Sed rerum conditio in utraque fabula non eadem fuit describenda. Ut uno exemplo utar, Thucydides (L. VIII, 97) tradit, circa annum 408, quo prior fabula edita est, res urbis melius quam unquam antea constitutas fuisse. Oligarchi enim tum magis consociati sunt cum iis qui multitudinis imperio favebant, quod primum Athenis exemplum fuit pessimi rerum status in meliorem mutati: *ἐκ πονηρῶν τῶν πραγμάτων γενομένων τοῦτο πρῶτον ἀνήνεγκε τὴν πόλιν*. Ex eodem loco discimus placuisse populo, ne quis magistratus mercedem caperet, sin minus, diris devoveretur: *μισθὸν μηδὲν Φέρειν μηδεμιᾶ ἀρχῇ, εἰ δὲ μὴ, ἐπάρατον ἐποιήσαντο*. At nostra in fabula contrarium obtinet. Nihil sani in civitate adesse dicitur; pessimus rerum status proponitur, triobolus concionalis datur, et passim peculatus et furtorum fit mentio.

Denique Pluti prioris tempore Athenienses belli oneribus adeo exhausti erant, ut Thucydides (L. VIII, 53) Pisandrum faciat dicentem, Persas Peloponnesiis suppeditare pecuniam, qua Athenienses prorsus carent: *σφίσι τε οὐκέτι ὄντων (χρημάτων)*. At circa alterius fabulae tempora Athenienses, cum Persis societate inita, pecunia non carebant. Nam moenia id temporis restituta, classes reffectae, atque ad mercenarium militem alendum magnis profecto opibus utebantur. Deinde e Xenophonte (Hell. V, 4, 66) discimus, Timotheum, postquam Coreyra potitus erat, quum ob classem ingentem magna pecuniae vi indigeret,

Athenas misisse qui eam inde peterent: *χρήματα μὲν-
τοι μετεπέμπετο Ἀθήνηθεν· πολλῶν γὰρ ἔδειτο, ἅτε πολ-
λὰς ναῦς ἔχων.*

Et hic quidem pro meo consilio finem huic scriptioni imponere possem; nec tamen alienum me facturum puto, si veluti cumulum de Pluti fabulae specie pauca haec adjiciam.

§ 8.

Major interpretum pars hanc fabulam ad mediam, quae dicitur, comoediam referunt; alii vero, in his Thierschius, veteri eam vindicant. Haec autem quaestio paullo difficilior est, quia in distinguendis antiquae et mediae comoediae fabulis aliam rationem secuti sunt veteres Grammatici Alexandrini, alia recentioribus criticis tantum non omnibus placet. Hi certum temporis spatium illi comoediarum generi tribuunt, in his Meinekius, qui (in *Hist. Crit. Com.* p. 271) spatium illud inter Ol. 96 et Ol. 110, a. 3, ponit¹⁾, nempe inde a bello Corinthiaco usque ad pugnam Chaeronensem. Alexandrini contra non aetatem fabularum, sed argumenta potius spectant, quae quidem ratio multo potior videtur. Nam Cratinus, antiquae comoediae auctor, jam in eisdem argumentis lusit, quae mediae Comoediae propria fuisse dicuntur. Sic Cratini fabula *Ὀδυσσεύς* a Platonio in *Scholl. Graec.* p. XIII, 40 (Didot), disertis verbis ad mediam pertinere dicitur, quum haec aequae atque Aristophanis

1) Cf. *Cobet. Obs. Critt.* p. 116.

Aeolosicon et plurima dramata vetera tum choricis canticis, tum parabasi careat: τοιοῦτος οὖν ἐστὶν ὁ τῆς μέσης κωμωδίας τύπος, οἷος ἐστὶν ὁ Λιολοσίων Ἀριστοφάνου καὶ οἱ Ὀδυσσεῖς Κρατίνου καὶ πλείστα τῶν παλαιῶν δραμάτων οὔτε χορικά οὔτε παραβάσεις ἔχοντα.

Jam Plutus utroque, et choricis carminibus et parabasi caret. Chori aliquae quidem sunt partes, attamen perexiguæ, etsi nonnullis locis choricos versus excidisse Codices et Editiones veteres testantur, ad vss. 619, 641, alibi. Post versum 760 commation desiderari dicitur. Neque prorsus negare audeam cantica illa, uti Thierschio videtur, potuisse intercidere, praesertim quum eadem etiamnunc in Ecclesiastizis adsint. Ambae tamen hae fabulae parabasi carent, quae in ceteris Aristophanis fabulis nobis servatis nusquam desideratur. Chorica autem cantica e Pluto deperdita esse, suspicio tantum est, quae tamen nullis certis testimoniis aut indiciis probari potest.

Deinde media Comoedia amabat argumenta mythologica et ficta; Dii, heroës, reges, denique personae e Tragoedia risui exponebantur¹⁾. Nec philosophis in eis parcebatur; sed poëta illis aculeis non *φανερῶς*, ut antea, sed *κλινοματωδῶς* utebantur. Jam in Pluto omnes personae fictae sunt. Multi versus ad Tragicorum personas ridendas compositi in nostra fabula reperiuntur. Totum argumentum est fictitium et jocularare. Quod Penia e civitate exsulare cogitur, quod Plutus ex coeco

1) Cf. Cobet. Obs. Critt. p. 120 sqq.

oculatus factus esse fingitur, quod improbi bonis spoliantur, contra honesti, pauperes et simplices divitiis augentur, haec omnia a vita et veritate sunt aliena. Tale fabulae argumentum veteres *ὑπόνοιαν* appellabant ¹⁾, quam Aristoteles (Ethic. ad Nic. IV, 8) novae comoediae typum vocat: *Ἴδοι ἄν τις ἐκ τῶν κωμῳδιῶν τῶν παλαιῶν καὶ τῶν καινῶν· τοῖς μὲν γὰρ ἦν γελοῖον ἢ αἰσχρολογία, τοῖς δὲ μᾶλλον ἢ ὑπόνοια.* Hic igitur non nisi duas comoediae formas distinxit, veterem et novam ²⁾; Critici vero Alexandrini, ob magnam argumentorum dissimilitudinem, comoediarum tertium genus posuerunt, cui fracta populi libertas, qua antiqua niteretur comoedia, originem dedisset.

Ad hoc autem tertium genus Plutum haud pauci retulerunt, qui mediae comoediae vestigia tantum non omnia, in ea fabula deprehendisse sibi visi sint. Cujus tamen causa non tantum in fracta populari potestate, verum potius in totius civitatis viribus imminutis, in philosophiae progressibus, denique in molliori vita ac magis urbana quaerenda est; qua de re copiose agit K. O. Mueller (Gesch. der Gr. Litt., 2 B. p. 269 sq.

Finito enim bello Peloponnesiaco, licet, pulsis tyrannis, a Thrasybulo restituta esset libertas, nihilominus de Atheniensium dominatione, quam antea amplissimam exerceuerant, prorsus actum fuit. Hinc minores spiritus gerentes a dominationis et gloriae cupi-

1) Cf. Cobet. Obs. Critt. p. 115.

2) Clinton. Fast. Hell. p. 52.

dine ad otium pacisque bonas et malas artes se convertere coeperunt. Mollioris vitae deliciis adsuescebant, neque defuere quae semper otium comitantur vitia, majorum rerum neglectus, leviorum sedula cura, maximum autem malorum omnium avaritia. Ab altera parte clarior tum eluxit philosophia, studium litterarum magni haberi coeptum, atque turbulenta vita forensis domestico otio cessit. Quam rerum mutationem sensit etiam Comoedia, quae a publicis rebus tractandis ad privatas transiit.

Jam in Pluto haud pauca reperiuntur talis mutationis vestigia. Non enim insignes in civitate viri perstringuntur, quales Chabrias, Iphierates, qui ne nominantur quidem. Timotheus non nisi leviter tangitur. Agyrrhius et Neoclides, demagogi, castigantur quidem, sed obiter tantum, neque tamen personati in scena traducuntur. Carpuntur vitia non publica, sed privata. Vetulae libidinosae personam frustra in reliquis Aristophanis fabulis quaeras, quae propius ad mediam comoediam accedit. Haec enim etiam amores sive licitos sive illicitos in scenam produxit, quibus fere totam se dedit ea quae dicitur nova, quod fabulae Terentii, Menandrum secuti, satis docent.

His omnibus consideratis, Plutus, mea quidem sententia, fere ab omni parte mediae Comoediae indoli respondet, ita tamen, ut nonnullis locis antiquae adhuc colorem et characterem deprehendere liceat. Quare lubens assentior Cobeto V. C. Obs. Critt. in Plat. com. rell. p. 116 statuenti:

Negari non potest plerosque poëtas, per quos anti-

qua Comoedia floruit, ea vidisse tempora, quibus ad aliud argumentorum genus confugere cogentur, atque hinc natam esse illam Comoediam, quam, quum non esset amplius antiqua, rectissime *mediam* dici apparet.

THESES.

I.

Primum Aristophanis in Pluto consilium hoc fuit, ut doceret, divitiarum abusui tollendo non aliud esse remedium, nisi si privatorum opes modicae, reipublicae vero amplae sint.

II.

Bern. Thierschio, Prolegg. in Aristoph. Plutum, c. I, docenti primum Aristophanis in Pluto consilium hoc fuisse, ut Athenienses a Dorismo revocaret, non assentior.

III.

Aristophanis Plutus superstes non ex utraque hujus

fabulae editione conflata, sed tota posterior fabula est, Ol. 97,4 = a. Ch. 388 in scenam missa.

IV.

Aristophanis Plutus mediae comoediae indolem refert.

V.

Variae lectiones in Pluto non duplici editioni, sed librariis et grammaticis tribuendae sunt.

VI.

In Pluti vs. 178: ἡ *ἑυμμαχία* δ' οὐ διὰ σὲ τοῖς *Αἰγυπτίοις*; contendo castigari Athenienses, quod, contra foedus cum Persis, pecuniae causa, Aegyptiis suppetias ferrent.

VII.

Assentior iis qui *καμφοδεδιδασκλήϊαν* non artem poëticam, sed chori magistri munus significare ex Aristoph. Eqq. v. 516 sqq. efficiunt.

VIII.

Recte W. Helbig, Quaestt. Scaen. p. 2 et 39, contendit antiquis temporibus poëtae, chori magistri et histrionis munera ejusdem fuisse hominis, sed initio belli Peloponnesiaci poëtas comicos chori magistris uti coepisse.

IX.

Vere Ranke, *Comm. de Aristoph. vita ap. Meinekium* p. LXI, statuit Aristophanem prima novae comoediae initia brevi ante finem vitae jecisse.

X.

Chabrias, Atheniensium dux, bis opem tulisse Aegyptiis videtur, primum circa Ol. 97, flagrante bello Corinthiaco, iterum triginta fere annis post circa Ol. 104,2, una cum Agesilao.

XI.

Recte Cobetus, *Obs. critt. in Plat. Com. rell.* p. 54, monuit mediam comoediam natam esse e fabularum genere, quale olim antiqui comici pro suo quisque ingenio ludentes finxerunt.

XII.

Aristophanes ceterique comici antiqui Oligarchiae magis quam Democratiae favisse mihi videntur.

XIII.

Recte Ranke, *Comm. de Aristoph. vita ap. Thiersch.* p. LXXVIII, Horatium eodem jure, quo Lucilium, antiquae comoediae Atticae imitatore habet.

XIV.

Recte Cicero, pro Archia c. 12, animi immortalitatem ex ipsius natura deducit his verbis: „Certe, si nihil animus praesentiret in posterum, et si, quibus regionibus vitae spatium circumscriptum est, iisdem omnes cogitationes terminaret suas, nec tantis se laboribus frangeret, neque tot curis vigiliisque angeretur, nec toties de ipsa vita dimicaret.”

ERRATA.

- p. 4 l. 10 *lege*: ὁ Ζεὺς μὲν οὖν οἶδ' ὡς, εἰ πύθοιτο τὰ τούτων
μῦθ(α) κτέ.
- p. 5 l. 17 *lege*: δῆλον δὲ ἐκ τοῦ ἐν τῷ προτέρῳ φέρεσθαι,
εἰ μὴ, ὅπερ εἰκὸς, ἐκ τοῦ δευτέρου τοῦτο μετενήνεκ-
ται, ὃς ἔσχατος ἐδιδάχθη ὑπ' αὐτοῦ, εἰκοστῷ ἔτει
ὑστερον· ἐκεῖ γὰρ ὀρθῶς ἔχει.
- p. 16 l. penult. omnes quae — *lege*: quae omnes.

